

PRACOVNÍ NESCHOPNOST PRO NEMOC A ÚRAZ V ČESKÉ REPUBLICĚ

za rok 2019

Lidé a společnost

Praha, 29. 5. 2020

Kód publikace: 260004-19

Č. j.: CSU-006005/2020-63

Pořadové číslo v roce: 2

Zpracoval: Odbor statistik rozvoje společnosti

Ředitel odboru: Ing. Martin Mana

Kontaktní osoba: Ing. Alena Hykyšová, e-mail: alena.hykysova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Legislativní úprava nemocenského pojištění.....	6
2.1 Účast na nemocenském pojištění.....	6
2.2 Nemocenské.....	7
2.3 Uplatnění nároku na dávku nemocenského pojištění.....	8
2.4 Výpočet dávek nemocenského pojištění.....	8
2.5 Nejvýznamnější legislativní změny v oblasti nemocenského pojištění.....	9
3. Metodika a zdroje dat.....	10
4. Analytická část.....	13
4.1 Nemocensky pojištěné osoby.....	13
4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti.....	17
4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti.....	17
4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti.....	23
4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných.....	29
4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti.....	34
4.4 Výdaje na nemocenské.....	37
4.5 Pracovní úrazy.....	39
4.6 Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW).....	43
4.7 Závěrečné shrnutí.....	48
5. Použité zkratky a značky.....	50
6. Tabulková část – seznam tabulek.....	51

1. Úvod

Publikace **Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v České republice za rok 2019** přináší základní údaje o dočasné pracovní neschopnosti pracujících obyvatel ČR z důvodu nemoci či úrazu v roce 2019 a u vybraných ukazatelů jejich vývoj v delší časové řadě.

Údaje o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz vycházejí ze společného zpracování dat **České správy sociálního zabezpečení** (ČSSZ) a **Českého statistického úřadu** (ČSÚ) a jsou publikovány vždy za 1. pololetí (na konci října sledovaného roku) a za celý rok (na konci května následujícího roku)¹.

Publikace je členěna na textovou a tabulkovou část.

Textová část nejprve obsahuje stručné seznámení s legislativní úpravou nemocenského pojištění, vč. významných legislativních změn ovlivňujících podstatným způsobem vývoj ukazatelů pracovní neschopnosti. Dále textová část pokračuje popisem metodiky zpracování dat dočasné pracovní neschopnosti prostřednictvím systémů ČSSZ a ČSÚ a výčtem dalších možných zdrojů dat v oblasti statistiky nemocnosti a úrazovosti. Stěžejní část tvoří analýza, která přináší rozbor vývoje a intenzity základních ukazatelů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR vč. definic sledovaných indikátorů. Je doplněna i daty z jiných dostupných zdrojů (ČSSZ, SÚIP, Eurostat), které poskytují doplňující pohled na tuto oblast statistiky (např. výdaje na dávky nemocenského pojištění, statistika smrtelných pracovních úrazů či mezinárodní srovnání pracovní úrazovosti).

Publikace nabízí zejména údaje o **nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz** (kapitola 4.2) a související ukazatele:

- průměrný počet nemocensky pojištěných osob,
- počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob,
- počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti,
- průměrnou délku trvání jednoho případu pracovní neschopnosti,
- průměrné procento pracovní neschopnosti,
- průměrný denní stav práce neschopných,
- počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než tři dny.

Předkládané ukazatele jsou k dispozici v celé řadě třídění např. podle kraje a okresu, velikosti podniku, převažující ekonomické činnosti a sektoru zaměstnavatele nemocensky pojištěných osob. Členění do krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd zaměstnavatele osoby v pracovní neschopnosti. Vedle údajů o zaměstnancích publikace poskytuje také data o nemocensky pojištěných osobách samostatně výdělečně činných (OSVČ).

Kromě podrobných dat o výše uvedených nově hlášených případech, přináší publikace v kapitole 4.3 i údaje o **ukončených případech** podle pohlaví a věku osob dočasně práce neschopných. Tyto údaje jsou dostupné také podle příčiny pracovní neschopnosti dle jednotlivých skupin diagnóz.

Kapitola 4.4 je věnována výši výdajů na jednotlivé dávky placené z nemocenského pojištění. Další dvě kapitoly analytické části se věnují podrobně údajům za pracovní úrazy v Česku (kapitola 4.5) a v ostatních zemích v rámci Evropské statistiky pracovních úrazů (kapitola 4.6).

Tabulková část publikace obsahuje datové výstupy ze zpracování nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných v členění dle:

- pohlaví nemocensky pojištěných osob,
- postavení v zaměstnání nemocensky pojištěných osob (zaměstnanci, OSVČ),
- velikosti ekonomického subjektu (dle počtu zaměstnanců),

¹ Publikaci s daty za rok 2018 lze nalézt na: <https://www.czso.cz/csu/czso/pracovni-neschopnost-pro-nemoc-a-uraz-v-ceske-republice-za-rok-2018>

- sektoru zaměstnavatele (dle klasifikace institucionálních sektorů a subsektorů dle ESA 2010),
- převažující ekonomické činnosti (na úrovni sekcí či oddílů klasifikace CZ-NACE),
- sídla zaměstnavatele (kraje a okresy ČR dle klasifikace CZ-NUTS).

Tabulková část dále obsahuje data o pracovní úrazovosti s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny, se samostatným výstupem o pracovní úrazovosti mladistvých (tj. nemocensky pojištěných osob do 18 let).

Problematika pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je závažná a z pohledu hodnocení vývoje v čase také zajímavá nejméně ze dvou následujících důvodů:

- **ze zdravotního** – souvisí se zdravotním stavem zaměstnanců v návaznosti na určitou pracovní činnost, prostředí, pracovní podmínky, používanou techniku a technologii, bezpečnost a hygienu práce apod.
- **z ekonomického důvodu** – vztahuje se totiž k důsledkům nepřítomnosti dočasně práce neschopných v zaměstnání, ke snížení tvorby zdrojů, k čerpání fondu nemocenského pojištění a v neposlední řadě i k vyvolaným nákladům zdravotní a sociální péče.

Statistiky pracovní neschopnosti sice nabízí dlouhodobé časové řady, které ukazují mnohé souvislosti a trendy, nicméně je třeba si dobře uvědomit faktory, které zde působí. Zjednodušeně lze říci, že v průběhu času dochází ke změnám dvojího druhu. Jedny jsou projevem „přirozeného“ vývoje, zatímco druhé vycházejí z určitého vědomého rozhodnutí. Oba tyto druhy změn v různé míře ovlivňují hodnoty ukazatelů pracovní neschopnosti a je nutné k nim při analytickém hodnocení přihlížet.

Mezi přirozené patří mj. demografické (změny počtu nemocensky pojištěných, stárnutí obyvatelstva) či ekonomické změny (vývoj nezaměstnanosti, inflace), podobně jako technický a technologický rozvoj (mající vliv na bezpečnost a náročnost práce).

Vedle toho působí i vědomě prováděná opatření v oblasti legislativy (např. změny výše dávek a jiných nároků, úpravy pojištění apod.), ale rovněž změny metodické (způsob sběru dat, změny klasifikací).

2. Legislativní úprava nemocenského pojištění

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci, úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Od 1. ledna 2009 je nemocenské pojištění upraveno **zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění**, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon o nemocenském pojištění“). Jde o komplexní úpravu nemocenského pojištění, která zahrnuje jak okruh osob účastných nemocenského pojištění, jejich nároky z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění, tak organizační uspořádání nemocenského pojištění, jakož i řízení v tomto pojištění.

K oblasti nemocenského pojištění se kromě zákona o nemocenském pojištění dále vztahují následující právní předpisy:

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (upravuje pojistné na nemocenské pojištění),
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (upravuje náhradu mzdy nebo platu při pracovní neschopnosti),
- zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů (upravuje plat při dočasné neschopnosti k výkonu služby),
- nařízení vlády č. 213/2018 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2017, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2017 a redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2019,
- sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 237/2018 Sb., kterým se vyhlašuje pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2019.

2.1 Účast na nemocenském pojištění

Nemocenského pojištění jsou účastni **zaměstnanci** (bližší určení viz § 5 zákona o nemocenském pojištění) a **osoby samostatně výdělečně činné** (dále též „OSVČ“). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká u zaměstnance (s výjimkou zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce), pokud splňuje podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění.

Jedná se o dvě základní podmínky, a to o:

- **výkon práce** na území České republiky (dále též „ČR“)
- **minimální výši sjednaného příjmu** (jedná se o tzv. rozhodný příjem, jehož hranice byla od 1. 1. 2019 stanovena na **3 000 Kč**/kalendářní měsíc.

Zvláštní podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění jsou stanoveny při výkonu **zaměstnání malého rozsahu**. Zaměstnáním malého rozsahu se rozumí zaměstnání, v němž platí podmínka výkonu zaměstnání na území ČR, avšak není splněna podmínka sjednání příjmu ze zaměstnání ve stanovené výši. Jde o situace, kdy je sjednaná měsíční částka započitatelného příjmu nižší než rozhodný příjem, anebo měsíční příjem nebyl sjednán vůbec. Při výkonu zaměstnání malého rozsahu je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících, v nichž dosáhl aspoň příjmu v příslušné rozhodné výši.

U zaměstnance činného na základě **dohody o provedení práce** vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud splňuje dvě podmínky, a to:

- výkon práce na území ČR a
- v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá, dosáhl započitatelného příjmu v částce vyšší než 10 000 Kč.

Účast OSVČ na nemocenském pojištění vzniká na základě přihlášky k nemocenskému pojištění a zaplacením pojistného na nemocenské pojištění.

Minimální měsíční základ, který si může OSVČ určit pro placení pojistného na nemocenské pojištění od 1. 1. 2019 činí 6 000 Kč. Při sazbě 2,3 % se tak zvyšuje minimální pojistné na nemocenské pojištění na 138 Kč za kalendářní měsíc. Od 1. 7. 2019 činí sazba pojistného 2,1 % a minimální pojistné na nemocenské pojištění se snižuje na **126 Kč**.

Další informace k účasti na nemocenském pojištění získáte na adrese: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/ucast-na-pojisteni/> a na adrese <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni-osvc>.

2.2 Nemocenské

Dočasná pracovní neschopnost je stav člověka, který je **lékařem ze zdravotních důvodů dočasně uznán pracovně neschopným k výkonu** svého dosavadního **zaměstnání**. Ošetřující lékař zdůvodní dočasnou pracovní neschopnost uvedením jedné z následujících kategorií na formuláři² „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“:

- **nemoc** – za případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc jsou považovány všechny případy nemocí a úrazů podle **Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů** (MKN-10).
- **pracovní úraz** – pracovním úrazem se rozumí **poškození zdraví nebo smrt zaměstnance**, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným **působením zevních vlivů** při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).
- **ostatní úraz** – za ostatní úrazy jsou považovány případy **poškození zdraví**, jehož následky je postižený v dočasné pracovní neschopnosti, které však lékařem **nebyly vyhodnoceny jako pracovní úraz**.

Zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným (nebo mu byla nařízena karanténa), má nárok na **nemocenské od 15. kalendářního dne** trvání dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, **maximálně však 380 kalendářních dnů** počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti (včetně zápočtů předchozí doby trvání dočasné pracovní neschopnosti). OSVČ však pro získání nároku na nemocenské musí být účastna dobrovolného nemocenského pojištění OSVČ alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Po dobu **prvních 14 kalendářních dnů**³ je zaměstnanec (nikoli OSVČ), kterému trvá pracovní vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, zabezpečen **náhradou mzdy nebo platu**, kterou poskytuje zaměstnavatel podle zákoníku práce. Tato náhrada náleží za pracovní dny a za svátky, za které jinak přísluší zaměstnanci náhrada mzdy nebo se mu plat nebo mzda nekrátí, pokud v těchto jednotlivých dnech splňuje podmínky nároku na výplatu nemocenského podle předpisů o nemocenském pojištění, a pokud pracovní poměr trvá.

Příjemci starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti (karantény) po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost.

Nemocenské náleží rovněž ve stanovených případech, jestliže ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény) došlo po skončení pojištěného zaměstnání v tzv. **ochranné lhůtě**. Účelem ochranné lhůty je zajistit bývalého zaměstnance po stanovenou dobu po skončení pojištění pro případ vzniku sociální události (dočasné pracovní neschopnosti) dříve, než opět nastoupí do dalšího zaměstnání. Ochranná lhůta v případě

² Od 1. 1. 2020 v aplikaci eNeschopenka.

³ Ještě v prvním pololetí roku 2019 náhrada mzdy náležela zaměstnanci pouze od 4. do 14. dne dočasné pracovní neschopnosti. Kvůli zrušení třídní karencí doby (doba, za kterou zaměstnanec nedostával náhradu mzdy) od 1. 7. 2019 je zaměstnavatel povinen vyplácet náhradu mzdy zaměstnanci od 1. do 14. dne pracovní neschopnosti.

uplatňování nároku na nemocenské činí 7 kalendářních dnů ode dne skončení zaměstnání, které zakládalo účast na nemocenském pojištění. U **zaměstnání kratších než 7 kalendářních dnů** činí ochranná lhůta pouze tolik dnů, kolik činilo toto poslední zaměstnání.

Ochranná lhůta neplyne

- z pojištěné činnosti příjemce starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně,
- z dalšího zaměstnání sjednaného jen na dobu dovolené v jiném zaměstnání,
- ze zaměstnání zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce,
- ze zaměstnání malého rozsahu,
- ze zaměstnání, které si student sjednal výlučně na dobu školních prázdnin nebo jejich část,
- v případě, že pojištění odsouzeného skončí v době jeho útěku z místa výkonu trestu odnětí svobody.

Jestliže si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce nebo jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek nebo při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku, **náleží mu nemocenské za kalendářní den v poloviční výši**, bez ohledu na to, zda má rodinné příslušníky. **Nárok na nemocenské nemá pojištěnec**, který si dočasnou pracovní neschopnost **přivodil úmyslně**. Pojištěnec nemá nárok na nemocenské ani v případě, kdy vznikla dočasná pracovní neschopnost nebo byla nařízena karanténa v době útěku z místa vazby nebo z místa výkonu trestu odnětí svobody.

2.3 Uplatnění nároku na dávku nemocenského pojištění

Od 1. ledna 2020 zahájila ČSSZ ostrý provoz kompletního a povinného systému **eNeschopenka**⁴. Do té doby byl postup následující: **Zaměstnanec předal žádost o dávku, vystavenou zpravidla od lékaře, svému zaměstnavateli**, který ji spolu s podklady pro stanovení nároku na dávku a její výplatu zaslal příslušné okresní správě sociálního zabezpečení, která provádí nemocenské pojištění zaměstnanců. K žádosti zaměstnance o dávku nemocenského pojištění byl zaměstnavatel povinen vyplnit zákonem předepsaný tiskopis, jehož vydávání zajišťuje Česká správa sociálního zabezpečení. Jedná se o přílohu k žádosti o dávku nemocenského pojištění. Tato příloha je uveřejněna na webových stránkách České správy sociálního zabezpečení⁵. Na tiskopisu zaměstnavatel uvedl především započitatelné příjmy zaměstnance v rozhodném období a počet tzv. „nezapočitatelných dnů“ v tomto rozhodném období, aby okresní správa sociálního zabezpečení mohla vypočítat denní výši dávky⁶. Zaměstnavatelé přijímají žádosti o dávku i od svých bývalých zaměstnanců.

Služební útvary provádějí nemocenské pojištění příslušníků Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáků z povolání, odsouzených ve výkonu trestu, kteří vykonávají práci ve výkonu trestu, a osob obviněných vykonávajících práci ve vazbě.

2.4 Výpočet dávek nemocenského pojištění

Výše dávky nemocenského pojištění se počítají z denního vyměřovacího základu, který se zjistí tak, že započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost – v případě výplaty nemocenské dočasná pracovní neschopnost) se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ.

⁴ Byla přijata zákony č. 259/2017 Sb. a č. 164/2019 Sb. Více o vystavování elektronických neschopenek na: <https://www.cssz.cz/web/eneschopenka>

⁵ <https://eportal.cssz.cz/web/portal/tiskopisy-nempri-2018>

⁶ O výplatě dávek nemocenského pojištění se více dozvíte zde: <https://www.cssz.cz/web/cz/uplatnovani-naroku-a-vyplata-davek-nemocenskeho-pojisteni>

Výši tří **redukčních hranic** platných od 1. ledna kalendářního roku vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí formou Sdělení ve Sbírce zákonů.

V roce **2019** činila 1. redukční hranice **1 090 Kč**, 2. redukční hranice **1 635 Kč**, 3. redukční hranice **3 270 Kč**.

Redukce u nemocenského se provede následujícím způsobem:

- do **první redukční hranice** se započte **90 %** denního vyměřovacího základu,
- z části denního vyměřovacího základu **mezi první a druhou redukční hranicí** se započte **60 %**,
- z části **mezi druhou a třetí** redukční hranicí se započte **30 %**,
- k části **nad třetí** redukční hranicí se **nepřihlédne**.

Výše **nemocenského** činí **60 %** denního vyměřovacího základu **od 15. kalendářního dne** trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, **od 31. kalendářního dne** dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény sazba činí **66 %** denního vyměřovacího základu a dále **od 61. kalendářního dne** dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény činí sazba nemocenského **72 %** denního vyměřovacího základu.

Výše nemocenského u **dobrovolných členů integrovaného záchranného systému** (např. u dobrovolných hasičů) činí **100 %** denního vyměřovacího základu, pokud tato dočasná pracovní neschopnost nebo karanténa vznikla v důsledku zásahu (tj. v důsledku provádění záchranných a likvidačních prací), k němuž byla jednotka nebo složka integrovaného záchranného systému povolána. Tuto skutečnost pojištěnci potvrdí operační středisko integrovaného záchranného systému.

Další informace k nemocenskému pojištění naleznete na adrese <https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni> a na adrese <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenske>

2.5 Nejvýznamnější legislativní změny v oblasti nemocenského pojištění

Dlouhodobý vývoj dočasné pracovní neschopnosti je významně ovlivňován legislativními změnami, týkajícími se výší dávek nemocenského pojištění a počátku jejich poskytování. Nejdůležitější legislativní změny, které byly přijaty v systému nemocenského pojištění v posledním desetiletí a které významným způsobem ovlivňují i srovnatelnost dat zdravotnické statistiky, jsou následující:

- Dnem **1. 1. 2009** nabyl účinnosti nový zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb., který zejména přenesl provádění nemocenského pojištění z tzv. velkých organizací (s více než 25 zaměstnanci) na orgány nemocenského pojištění (ČSSZ a OSSZ), posílil ochranné prvky proti zneužívání systému (**karenční doba, náhrada mzdy**), zvýšil počet redukčních hranic pro výpočet denního vyměřovacího základu ze dvou na tři, **zainteresoval zaměstnavatele** na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců (náhrada mzdy za prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti).
- Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 začíná podpůrná doba u nemocenského až 22. kalendářním dnem trvání dočasné pracovní neschopnosti, v období prvních 21 kalendářních dnů poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci náhradu mzdy nebo platu podle zákoníku práce.
- Od 1. 1. 2012 byl novelou zákoníku práce a zákona o nemocenském pojištění rozšířen okruh nemocensky pojištěných osob o zaměstnance činné na základě dohody o provedení práce při započitatelném příjmu vyšším než 10 tis. Kč v kalendářním měsíci.
- Od 1. 1. 2014 byla ukončena platnost přechodného ustanovení o délce poskytování náhrady mzdy nebo platu; nárok na nemocenské tedy vzniká od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti.
- V roce 2016 došlo k významné změně ve stanovení místní příslušnosti zaměstnavatelů k OSSZ, která se již nemusí řídit pouze sídlem zaměstnavatele.
- S účinností od 1. července 2019 byla **snížena sazba pojistného na nemocenské pojištění pro zaměstnavatele a OSVČ se zrušením karenční doby** zákonem č. 32/2019 Sb. S účinností od 1. července 2019 náleží **náhrada mzdy, platu nebo odměny z dohody** ve výši 60 % redukovaného průměrného výdělku **i za první tři dny** dočasné pracovní neschopnosti.

3. Metodika a zdroje dat

Základní časové řady statistik dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR jsou sledovány Českým statistickým úřadem (dále jen ČSÚ) již **od roku 1963**. Do roku 2011 byly statistické údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zjišťovány prostřednictvím státního statistického **výkazu Nem Úr 1–02**. V důsledku snižování administrativní náročnosti a zátěže zpravodajských jednotek byl Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz Nem Úr 1–02 nahrazen údaji dostupnými z administrativních zdrojů.

Počínaje rokem 2012, zajišťuje ČSÚ na základě smluvního ujednání s Ministerstvem práce a sociálních věcí a Českou správou sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ) údaje pro statistiku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zpracováním dat z **administrativního zdroje Informačního systému ČSSZ**. Z důvodu změny metodiky a odlišného sběru a zpracování dat nejsou data od roku 2012 plně srovnatelná s údaji za předchozí období.

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této publikace jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím formuláře „**Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti**“ (tzv. „**neschopenka**“), který vyplňuje ošetřující lékař. Vedle tiskopisu bylo možné hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti zasílat elektronickou formou (tzv. **eNeschopenka**) a od 1. 1. 2020 je elektronický způsob podání povinný⁷.

Díky evidenci jsou zaznamenána veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň **jednodenní pracovní neschopnost** u nemocensky pojištěných osob. Administrativní data Informačního systému ČSSZ obsahují údaje za všechny zaměstnance, ať již zaměstnané právnickou či fyzickou osobou⁸ i data za osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

ČSSZ za účelem zajištění statistiky dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz poskytuje ČSÚ **datové soubory administrativních agregovaných dat o nově hlášených případech** dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ, které jsou na ČSÚ dále zpracovány a doplněny s využitím informací z Registru ekonomických subjektů.

Výstupem zpracování dat ČSÚ jsou následující statistické **ukazatele**:

- **průměrný počet nemocensky pojištěných osob** – ukazatel udává průměrný počet osob, které byly ve sledovaném období povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona o nemocenském pojištění. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovních právních pojistných vztahů. *Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace;*

⁷ Přejít na elektronizaci by měl zrychlit výplatu nemocenského a přispět ke snížení povinností uložených ošetřujícímu lékaři, zaměstnavateli i zaměstnanci. Zaměstnavatelé díky systému eNeschopenka obdrží formou notifikací prakticky okamžitě informace o pracovní neschopnosti svých zaměstnanců. Kromě notifikací mohou nahlížet i do ePortálu ČSSZ. Zatímco původní tiskopis měl 5 dílů, nová podoba neschopenky má pouze 3 díly. V případě technických problémů lékař použije papírový třídílný formulář, který obdrží na příslušné správě sociálního zabezpečení.

⁸ V údajích ČSSZ nejsou zahrnuti příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáci z povolání (§ 5 písm. a) bod 2 zákona č.187/2006 Sb.). Správcem registrů těchto příslušníků a odsouzených osob je služební orgán v oborech své působnosti. Služebními orgány jsou Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství cel, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

- **průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých** – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů);
- **počet pracovních právních pojistných vztahů** – ukazatel udává celkový počet pojistných vztahů nemocensky pojištěných osob, které byly alespoň 1 den vykazovaného období nemocensky pojištěné u daného zaměstnavatele. U zaměstnanců právnických osob a zaměstnanců fyzických osob se započítávají pojistné vztahy všech zaměstnanců nemocensky pojištěných dle § 5 zákona o nemocenském pojištění a účastných pojištění dle § 6 až 10 tohoto zákona (zahrnuje i osoby pobírající dávku ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a osoby vykonávající zaměstnání malého rozsahu). V případě více pojistných vztahů jedné osoby na dané mzdové účtárně se započtou všechny takové pojistné vztahy. Pokud se však pojistné vztahy shodného druhu jedné osoby u jednoho zaměstnavatele překrývají nebo navazují bez mezery je jejich sjednocení považováno za jeden pojistný vztah;
- **počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období (roce) na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob. Do počtu případů patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů;
- **počet případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců** – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob;
- **počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištěni práce neschopni z příčin uvedených ve formuláři⁹ „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů;
- **průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti ve dnech** – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti;
- **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných osob je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají). Vyjadřuje podíl kalendářních dnů pracovní neschopnosti na celkovém kalendářním fondu pojištěnců ve sledovaném období (roce) vyjádřený v procentech;
- **průměrný denní stav dočasně práce neschopných** – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) průměrně denně nepřítomni v práci z důvodu pracovní neschopnosti;
- **pracovní úrazy s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny** – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Data o nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti a související ukazatele jsou ČSÚ dále zpracovány v členění podle **pohlaví pojištěnců** a dále podle **sídla** zaměstnavatele (do úrovně krajů a okresů dle klasifikace CZ-NUTS), **velikosti** (dle počtu zaměstnanců), **odvětví** (do úrovně odvětvových sekcí a oddílů podle převažující ekonomické činnosti definované dle klasifikace CZ-NACE) a **sektoru zaměstnavatele** (dle klasifikace institucionálních sektorů)¹⁰.

⁹ resp. v aplikaci eNeschopenka

¹⁰ <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-institucionalnich-sektoru-a-subsektoru-cz-ciss>

Rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Kromě statistiky nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zpracovávané ČSÚ jsou z evidence ČSSZ zpracovávány a publikovány také **údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti**, které zpracovává Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (**ÚZIS ČR**).

Obdobné statistiky ukončených případů pracovní neschopnosti sleduje a zpracovává přímo i ČSSZ, viz <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenska-statistika>. Data z tohoto zdroje jsou využita v kapitole 4.3 této publikace.

Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti mezi oběma zdroji jsou dány odlišnou metodikou sběru dat.

ÚZIS ČR i ČSSZ však nabízí ve svých statistikách jiné třídění publikovaných dat než ČSÚ, a to zejména **podle věku práce neschopných** a podle **příčin pracovní neschopnosti**. Pro zpestření pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z uvedených zdrojů využita i v této publikaci.

Vzhledem k přechodu ze sběru dat prostřednictvím výkazu ČSÚ na administrativní zdroj Informačního systému ČSSZ v roce 2012 nejsou některé dříve sledované ukazatele od roku 2012 ČSÚ dále zjišťovány. Tyto ukazatele však lze nalézt ve výstupech následujících administrativních zdrojů a dat z registrů:

- *Náklady na závodní preventivní péči* – ukazatel je od roku 2012 zařazen do statistického zjišťování ČSÚ v rámci výkazu ÚNP 4–01;
- *Náhrady a přirážky hrazené zaměstnavatelem za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání* – údaje jsou dostupné ze standardních sestav Ministerstva financí ČR;
- *Kategorizace prací dle míry rizika* – statistická evidence prací dle míry rizika je od roku 2012 zajišťována Registrem kategorizace prací (IS KaPr);
- *Smrtelná pracovní úrazovost* – data jsou pravidelně zveřejňována v analýze Výzkumného ústavu bezpečnosti práce (VÚBP) a Státního úřadu inspekce práce (SÚIP) s názvem „Analýza smrtelné pracovní úrazovosti v České republice“;
- *Nemoci z povolání* – data jsou pravidelně zveřejňována v analýze Státního zdravotního ústavu (SZÚ) „Nemoci z povolání v České republice“.

4. Analytická část

4.1 Nemocensky pojištěné osoby

Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob.

Průměrný počet nemocensky pojištěných – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den ve sledovaném roce nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovně právních pojistných vztahů.

Poznámka:

Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání, příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob = počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných osob ve vykazovaném období / počet kalendářních dní ve vykazovaném období.

V roce 2019 činil **průměrný počet nemocensky pojištěných celkem** 4 733 tis. osob, tj. téměř stejně jako v roce předchozím. Bylo mezi nimi 50,4 % mužů. V roce 2019 bylo nemocensky pojištěných 2 385 tis. mužů a 2 348 tis. žen. Počty nemocensky pojištěných **podle pohlaví** se k sobě již od roku 2016 neustále přibližují. V roce 2019 se počet pojištěných žen meziročně zvýšil o 6,7 tis. (v relativním vyjádření o 0,3 %). Naopak pokles v obdobné výši (6,5 tis., 0,3 %) byl zaznamenán u mužů.

Tab. 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob, 2009–2019 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Zaměstnanci	podle pohlaví		OSVČ	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2009	4 253,1	2 234,1	2 019,0	4 079,2	2 121,5	1 957,7	173,9	112,6	61,3
2010	4 311,0	2 234,1	2 076,8	4 132,8	2 121,9	2 010,9	178,2	112,2	66,0
2011	4 211,5	2 148,4	2 063,2	4 061,8	2 053,8	2 008,0	149,7	94,6	55,2
2012	4 471,9	2 281,4	2 190,5	4 366,2	2 216,3	2 149,9	105,7	65,1	40,6
2013	4 440,3	2 260,7	2 179,6	4 331,2	2 194,2	2 136,9	109,2	66,5	42,7
2014	4 464,1	2 272,9	2 191,2	4 358,3	2 207,8	2 150,6	105,7	65,1	40,6
2015	4 507,0	2 301,3	2 205,7	4 417,6	2 252,8	2 164,8	89,4	48,5	40,9
2016	4 571,3	2 328,5	2 242,8	4 481,8	2 273,5	2 208,3	89,5	55,0	34,5
2017	4 671,8	2 370,0	2 301,8	4 582,2	2 315,8	2 266,4	89,7	54,2	35,4
2018	4 732,7	2 391,4	2 341,3	4 641,5	2 336,8	2 304,6	91,3	54,5	36,7
2019	4 732,9	2 384,9	2 348,0	4 638,5	2 329,4	2 309,1	94,4	55,5	39,0

Zdroj: ČSÚ

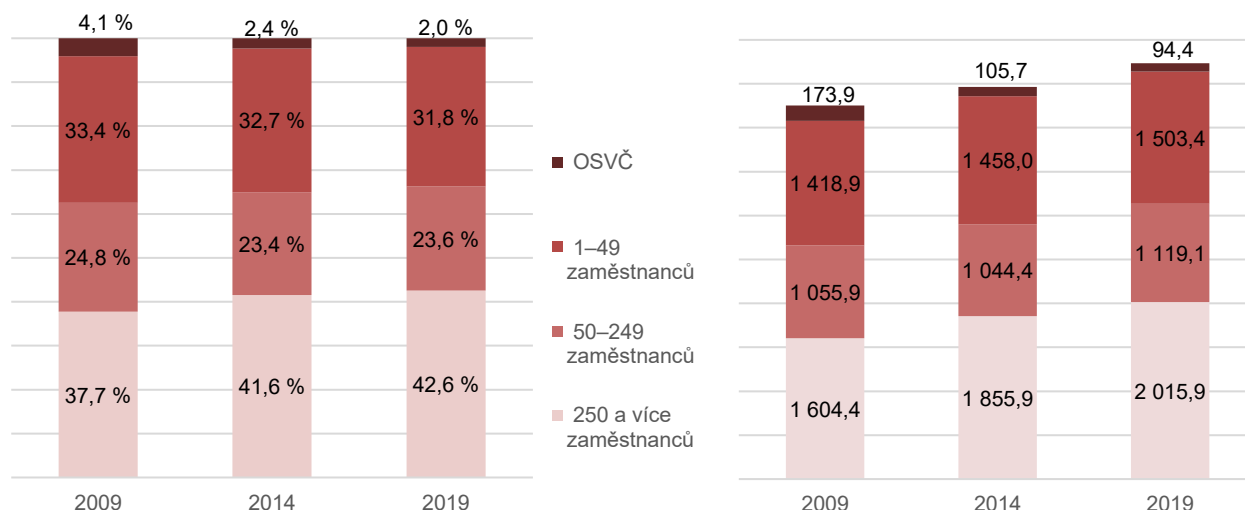
Počet **dobrovolně nemocensky pojištěných** – tedy **OSVČ** – pokračoval v rostoucím trendu nastoleném od roku 2016. Jejich počet v roce 2019 dosáhl 94,4 tis. osob, meziročně o 3,4 % více. Přesto podíl těchto pojištěných OSVČ na celkovém počtu osob samostatně výdělečně činných na hlavní činnost dosáhl necelých 16 %. Muži se na počtu nemocensky pojištěných OSVČ podíleli z 59 %, žen bylo 41 %. Je však třeba zdůraznit, že i přes výše uvedený nárůst, počet pojištěnců v rámci OSVČ stále nedosahuje hodnot z minulosti, kdy např. před deseti lety jich bylo takto pojištěno o 80 tis. více než v roce 2019.

S tím, jak v posledních letech v České republice rostl počet zaměstnanců, rostl od roku 2014 kontinuálně i průměrný počet nemocensky pojištěných. Do roku 2019 se tento ukazatel zvýšil o 6,0 % (270 tis.) na výše zmíněnou hodnotu 4 733 tis. nemocensky pojištěných osob. Na tomto nárůstu se podílely především ženy. Za pět let vzrostl **počet nemocensky pojištěných žen** o 7,2 % (157 tis.). Ve srovnání se situací před 10 lety, tj. v roce 2009, je pojištěných žen dokonce o cca šestinu (330 tis.) více.

Z **regionálního pohledu** je nejvyšší průměrný počet nemocensky pojištěných v hlavním městě Praze, a to 1 262 tis. (26,7 % republikové hodnoty). Zásadní roli zde sehraává skutečnost, že data v krajském třídění jsou zpracována podle sídla zaměstnavatele, resp. jeho mzdové účtárny, a není výjimkou, aby firma se sídlem v Praze působila v jiných regionech či dokonce celorepublikově. Druhé a třetí místo obsadily Jihomoravský kraj s 507 tis. pojištěnců a Moravskoslezský kraj s 476 tis. pojištěnců. Každý z těchto krajů se na celkovém počtu nemocensky pojištěných v Česku podílí přibližně z jedné desetiny. Středočeský kraj, jakožto nejlidnatější kraj ČR, se umístil až na čtvrté příčce s 452 tis. pojištěnců (9,6 %). Jedním z faktorů, který toto ovlivňuje, je bezesporu dojíždění Středočecků za zaměstnáním do Prahy.

Z hlediska **velikosti ekonomických subjektů**, třetina nemocensky pojištěných osob (1 547,5 tis.) pracuje ve velkých firmách s 500 a více zaměstnanci, obdobný podíl připadá i na subjekty do 50 zaměstnanců, kde v roce 2019 pracovalo 1,5 mil. nemocensky pojištěných osob. Nejnížší podíl mezi nemocensky pojištěnými osobami představují OSVČ, které jsou pojištěny dobrovolně. V roce 2019 na ně připadla jen 2 % z celkového počtu nemocensky pojištěných osob v Česku. Před deseti lety byl jejich podíl dvojnásobný. Za posledních deset let vzrostl počet nemocensky pojištěných v subjektech s 250 a více zaměstnanci o více než 400 tis. osob.

Graf 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob podle velikosti subjektu, 2009, 2014, 2019 (v % a v tis.)

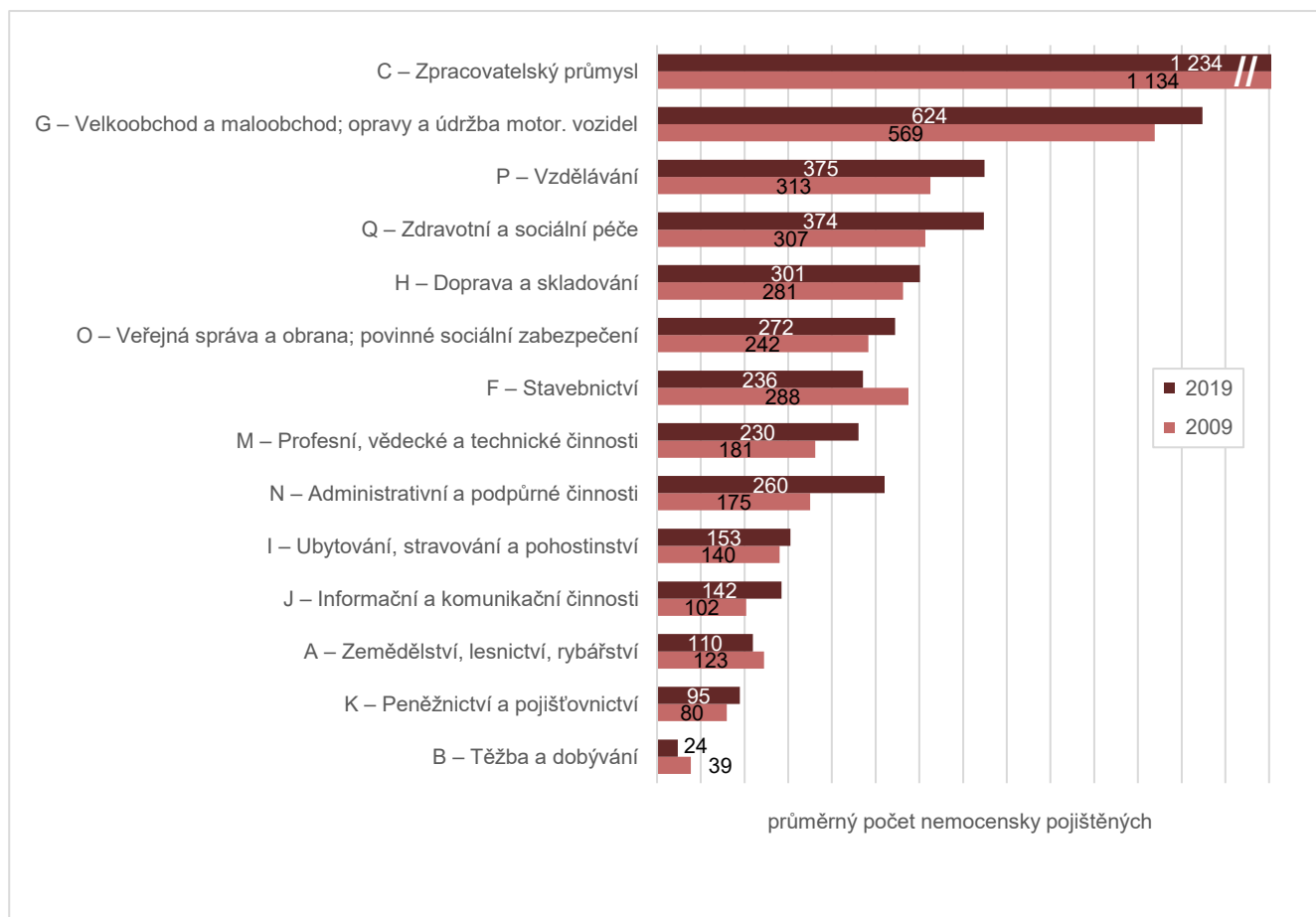

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce zastoupenými **odvětvími**, co do počtu nemocensky pojištěných, jsou sekce **Zpracovatelský průmysl** a **Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel**, což odráží strukturu české ekonomiky. Tato dvě odvětví dohromady zaměstnávají téměř 40 % všech nemocensky pojištěných osob, přičemž na podniky s převažující ekonomickou činností ve zpracovatelském průmyslu připadá 26 %. V rámci zpracovatelského průmyslu působilo nejvíce nemocensky pojištěných osob v automobilovém průmyslu (CZ-NACE oddíl 29), kde bylo v roce 2019 zaměstnáno 15,3 % ze všech nemocensky pojištěných osob v této odvětvové sekci. S menším odstupem následovaly kovozpracující (oddíl 25) a strojírenský průmysl (oddíl 28), na které připadlo 13,5, resp. 10,4 % ze všech nemocensky pojištěných osob ve zpracovatelském průmyslu.

V odvětvových sekcích Veřejná správa, Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče byla v roce 2019 dohromady zaměstnána více než pětina (22 %) ze všech nemocensky pojištěných¹¹. Jde o odvětvové sekce, kde v roce 2019 na 100 nemocensky pojištěných připadalo 76 žen.

Graf 1.2: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob ve vybraných odvětvích (sekce CZ-NACE), 2009 a 2019 (v tis.)

Zdroj: ČSÚ

Mezi roky 2009 a 2019 došlo k nárůstu počtu nemocensky pojištěných téměř o 0,5 mil. Nejvíce pojištěnců, téměř 100 tisíc, přibýlo ve Zpracovatelském průmyslu. Odvětvovou sekcí s druhým nejvyšším absolutním přírůstkem byly **Administrativní a podpůrné činnosti**. Zde vzrostl počet nemocensky pojištěných o 85 tis., tj. téměř o polovinu. V tomto případě je však potřeba upozornit na skutečnost, že v této sekci jsou zařazeny i subjekty, které poskytují tzv. **agenturní pracovníky** jiným firmám často působícím např. ve výše uvedeném Zpracovatelském průmyslu. Patří sem i subjekty poskytující bezpečnostní a úklidové činnosti.

Ve výše uvedených odvětvových sekcích Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče vzrostl počet nemocensky pojištěných osob za posledních deset let v obou odvětvích o cca pětinu, v případě zde zaměstnaných žen dokonce o čtvrtinu. V absolutním vyjádření se v oblasti vzdělávání jednalo o nárůst počtu pojištěnců o 62 tis. a v oblasti zdravotní a sociální péče o 67 tis. osob.

Výrazný nárůst byl zaznamenán i v odvětvové sekci Informační a komunikační činnosti, kde počet nemocensky pojištěných osob za posledních deset let vzrostl o 40 tis. osob, tj. téměř o 40 %. Naopak odvětvími, která

¹¹ Uvedený podíl nezahrnuje vojáky z povolání, příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

v roce 2019 měla méně pojištěnců než v roce 2009, byly Stavebnictví (–52 tis.), Těžba a dobývání (–15 tis.) a Zemědělství, lesnictví a rybářství (–13 tis.). V odvětví těžby došlo k poklesu počtu pojištěnců o 39 %.

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých = počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných mladistvých ve vykazovaném období / počet kalendářních dní ve vykazovaném období.

V roce 2019 bylo evidováno 11,6 tis. nemocensky pojištěných mladistvých, tedy osob mladších 18 let. Na celkovém počtu pojištěnců se podíleli 0,25 %. Jejich počet meziročně klesl z 12,7 tisíc o 1,1 tisíc, tj. o 8,6 %.

4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této kapitoly jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“ (tzv. „neschopenka“ nebo eNeschopenka), které vyplňuje ošetřující lékař.

4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti

Četnost výskytu dočasné pracovní neschopnosti (DPN) odráží ukazatel počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Tento absolutní ukazatel je rovněž vhodný pro posouzení trendů vývoje pracovní neschopnosti. Avšak z pohledu porovnání regionů, jednotlivých odvětví ekonomických činností či velikosti podniku má vyšší vypovídací schopnost **ukazatel relativní** – počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v dané kategorii, např. ve zpracovatelském průmyslu, v malých podnicích či konkrétním kraji.

Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob.

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.

V roce 2019 bylo zaznamenáno nejvíce případů pracovní neschopnosti za posledních deset let, a sice 1 914,8 tis. Meziročně došlo k nárůstu o 65,3 tis, v relativním vyjádření o 3,5 %. V 90 % případů se jednalo o pracovní neschopnost z důvodu **nemoci**. V roce 2019 poprvé za posledních deset let překonal počet nahlášených pracovních neschopností pro nemoc hodnotu 1,7 mil. případů. Meziročně jejich počet vzrostl o 3,7 %, což v absolutním vyjádření představuje nárůst o 60,9 tis. případů.

Oproti roku 2018 ubylo o 1,6 tis. (3,5 %) **pracovních úrazů** na 44,6 tis. Tyto úrazy tak v roce 2019 tvořily 2,3 % všech nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti. Naopak meziročně o 3,9 % vzrostl počet nepracovních úrazů, ze 153 tis. na 159 tis. V roce 2019 nepracovní úrazy představovaly příčinu 8,3 % ze všech pracovních neschopností (v roce 2010 to bylo 6,4 %).

Tab. 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2009–2019 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2009	1 441,5	694,3	747,2	1 305,5	599,4	706,2	50,2	36,0	14,2	85,8	58,9	26,9
2010	1 324,9	642,7	682,2	1 188,0	548,6	639,4	51,7	36,7	15,0	85,3	57,4	27,9
2011	1 268,8	605,1	663,7	1 144,5	519,2	625,3	47,1	33,6	13,5	77,1	52,3	24,8
2012	1 226,9	593,7	633,2	1 067,3	485,9	581,4	44,1	31,5	12,7	115,4	76,4	39,1
2013	1 331,5	638,2	693,3	1 168,1	528,7	639,4	42,9	30,4	12,5	120,5	79,1	41,4
2014	1 314,8	631,7	683,1	1 146,3	518,5	627,8	45,1	31,7	13,3	123,4	81,5	42,0
2015	1 563,5	751,8	811,7	1 383,9	632,6	751,3	46,3	32,1	14,2	133,3	87,0	46,2
2016	1 633,3	784,1	849,3	1 440,9	658,2	782,7	47,4	32,6	14,8	145,0	93,2	51,8
2017	1 707,5	814,5	893,0	1 510,9	687,8	823,1	47,5	32,6	14,9	149,1	94,1	55,1
2018	1 849,5	874,3	975,2	1 650,3	746,8	903,5	46,2	31,3	14,9	153,0	96,1	56,8
2019	1 914,8	902,3	1 012,5	1 711,2	772,9	938,3	44,6	30,1	14,5	159,0	99,3	59,7

Zdroj: ČSÚ

Častěji nastupovaly do pracovní neschopnosti tradičně **ženy**. V roce 2019 překročil počet jejich případů milion, konkrétně bylo nahlášeno 1 012,5 tis. neschopenek žen. Muži šli na neschopenku v 902,3 tis. případů a zaujímali tak 47 % všech pracovních neschopností. Ženy vykazovaly o 165 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc** více než muži. Vyšší podíl žen na pracovní neschopnosti pro nemoc může částečně

souviset i s mateřskou úlohou žen, u nichž jsou důvodem pracovní neschopnosti také komplikace v těhotenství.

Z celkového počtu nově hlášených případů **pro pracovní úrazy** připadala v roce 2019 na ženy pouze třetina. Tato skutečnost je dána i odlišnou odvětvovou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětvové sekce, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa či výše uvedené Vzdělávání nebo Zdravotní a sociální péče.

Zatímco u počtu pracovních neschopností celkem a u neschopností z důvodu nemoci zůstává podíl **podle pohlaví** dlouhodobě relativně konstantní, pracovních neschopností zapříčiněných úrazem u žen přibývá. Toto je zřejmé zejména u jiných než pracovních úrazů, kdy ještě v roce 2009 nahlásily ženy 27 tis. případů a v roce 2019 to bylo 60 tis. Značný nárůst je ovšem patrný i u mužů, počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu **nepracovních (ostatních) úrazů** činil v roce 2009 necelých 60 tis., v roce 2019 se blížil stotisícové hranici (99,3 tis.).

Meziroční nárůst **pracovní neschopnosti žen** byl lehce výraznější než u mužů. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti žen se zvýšil z 975,2 tis. případů (muži 874,3 tis. případů) v roce 2018 na 1 012,5 tis. případů (muži 902,3 tis. případů) v roce 2019, tj. vzrostl o 3,8 % (o 3,2 % u mužů). Z hlediska příčin nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti žen 938,3 tis. případů (93 %) bylo způsobeno nemocí, 14,5 tis. případů (1,4 %) pracovním úrazem a 59,7 tis. (6 %) mimopracovním úrazem. Muži hlásili pracovní neschopnost z důvodu nemoci v 772,9 tis. případech (86 %), z důvodu pracovního úrazu v 30,1 tis. případech (3 %) a z důvodu ostatních úrazů v 99,3 tis. případech (11 %).

Za **posledních pět let** počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti výrazně vzrostl – o 600 tis. (o 46 %) z 1 314,8 tis. případů v roce 2014 na výše zmíněných 1 914,8 tis. neschopností v roce 2019. Na tomto nárůstu se podílely především výše zmíněné pracovní neschopnosti **z důvodu nemoci**, které za posledních pět let vzrostly téměř o polovinu (49,3 %). Zvýšení bylo výraznější v případě žen – mezi lety 2014–2019 vzrostl počet neschopenek pro nemoc u mužů o 254 tis., u žen o 311 tis.

Graf 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2019

Zdroj: ČSÚ

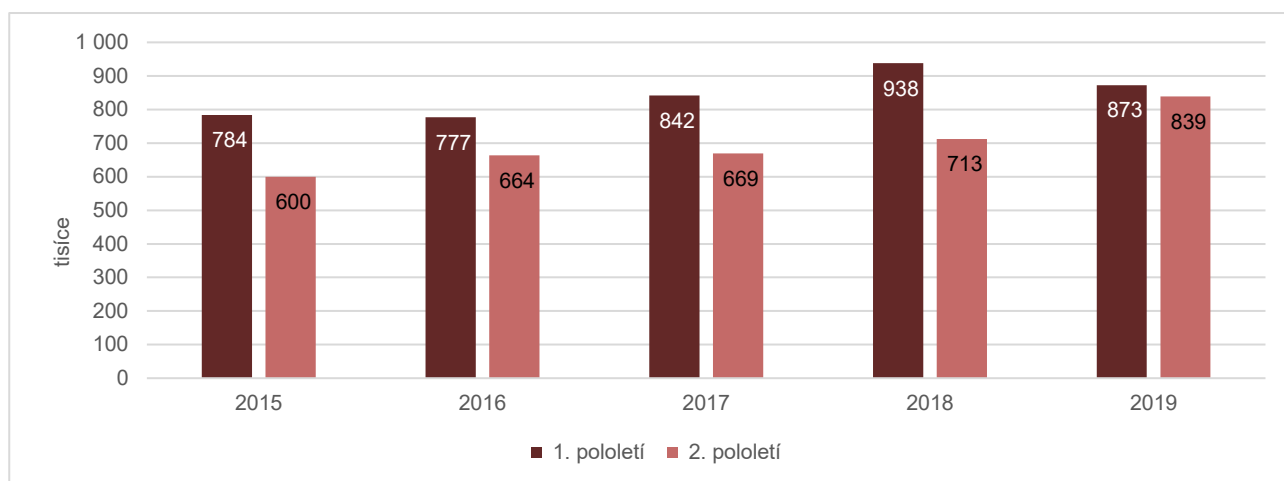
Dopad legislativních změn na četnost případů pracovní neschopnosti je zřejmý zejména na vývoji počtu případů **pracovní neschopnosti pro nemoc**. Počty případů pracovní neschopnosti pro úrazy jsou těmito změnami ovlivněny méně. Legislativní úpravy ve vyplácení dávek nemocenského se nejvíce projevují v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, například u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích apod.).

Meziroční nárůst nových případů pracovní neschopnosti způsobených nemocí oproti roku 2018 souvisí se **zrušením karenční doby od 1. července 2019**, kdy je náhrada mzdy od zaměstnavatele zaměstnanci vyplácena již od 1. dne, a nikoliv až od čtvrtého, jako tomu bylo od roku 2009 až do té doby.

Z grafu 2.2 je patrné, že **druhá pololetí** vykazují podstatně méně případů než ta první. Za 2. polovinu roku 2019 bylo nahlášeno celkem 838,5 tis. případů pracovní neschopnosti pro nemoc, což je o 126 tis. případů (17,7 %) více než v 2. pololetí předchozího roku. Zatímco od roku 2013 do roku 2018 byl mírný růst počtu pracovních neschopností pro nemoc v 2. pololetí víceméně lineární, zrušení karenční doby přineslo nárůst skokový.

Naopak objem neschopenek pro nemoc za **první pololetí** 2019 se meziročně snížil o 65 tis., což odpovídá 7 %. Dalo by se předpokládat, že vyšší počty případů pracovní neschopnosti a jejich výkyvy v prvním pololetí způsobují chřipkové epidemie přicházející začátkem roku. Naopak jedním z možných faktorů nižšího počtu případů v druhé polovině roku mohou být prázdniny, zejména letní, ale také podzimní a vánoční. Pokud se nejedná o onemocnění závažnějšího charakteru, může se pojištěnec během dovolené sám zotavit bez nutnosti návštěvy lékaře a vystavení pracovní neschopnosti.

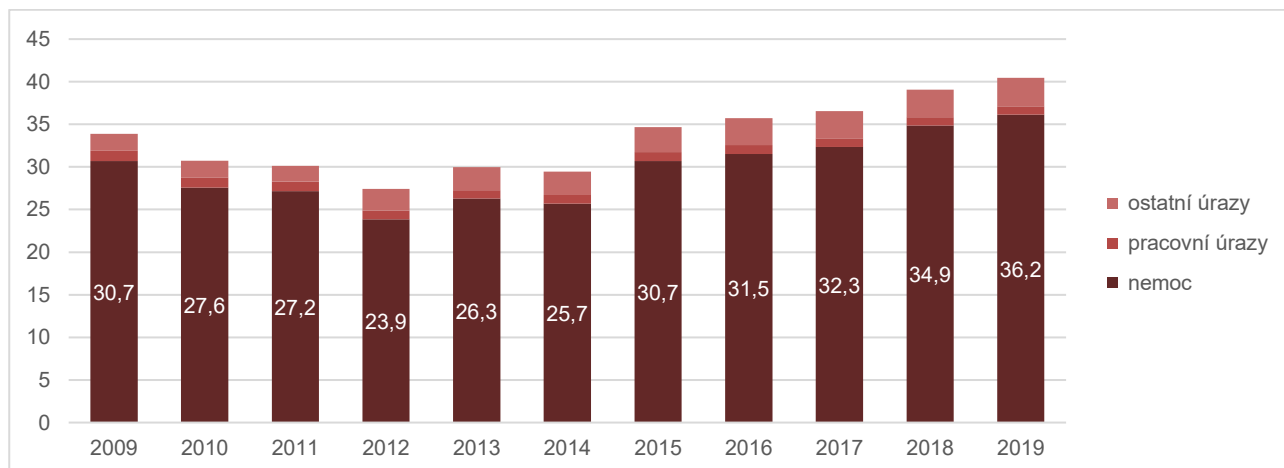
Graf 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2015–2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti bylo v roce 2019 nahlášeno v subjektech, které dle převažující ekonomické činnosti spadají do **odvětvové sekce** Zpracovatelský průmysl (665 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod (251 tis. případů). Jde zároveň o odvětví, kde pracuje nejvíce zaměstnaných osob, jak bylo uvedeno výše v kapitole 4.1. Naopak nejméně případů bylo v absolutních číslech hlášeno v odvětvové sekci Těžba a dobývání (10,5 tis.) a Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (11,3 tis.). Absolutní počty nově hlášených případů jsou ovšem ovlivněny odvětvovou strukturou národního hospodářství a zaměstnaností v jednotlivých odvětvích. Z toho důvodu má vyšší vypovídací schopnost již zmíněný relativní ukazatel – počet nově hlášených případů na 100 pojištěnců v daném odvětví.

Graf 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle příčiny, 2009–2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (53,9). Následovala oblast Administrativní a podpůrné činnosti (49,7). Nutno doplnit, že do této sekce spadají agentury práce, které pronajímají značné množství svých zaměstnanců jako agenturní pracovníky např. pro výše zmíněný zpracovatelský průmysl. Nejméně dočasných pracovních neschopností v přepočtu na 100 pojištěnců bylo evidováno v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (18,4). Celorepublikový průměr bez ohledu na odvětví činil 40,5 případů na 100 nemocensky pojištěných osob.

Za celý rok 2019 přibylo v průměru 1,4 případu na 100 pojištěnců v porovnání s předchozím rokem. Na 100 pojištěnců připadalo 36 nově hlášených případů pracovní neschopnosti **pro nemoc**, což bylo o 10 více než v roce 2014. Zatímco pracovních neschopností z důvodu **pracovních úrazů** v posledních letech ubývá (0,9 na 100 pojištěnců v roce 2019), počet neschopenek pro **mimopracovní úrazy** se již sedm let v řadě každoročně zvyšuje. V roce 2019 představovaly již více než trojnásobek počtu pracovních (3,4 na 100 pojištěnců).

Vývoj hodnot ukazatele počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v jednotlivých odvětvích je zřejmý z grafu 2.4, resp. z tabulky 2.2. Mezi roky 2009–2019 došlo k nárůstu počtu hlášených případů v přepočtu na 100 pojištěnců ze 34 případů na 41. Nejdynamičtější **nárůst** mezi lety 2009–2019 je patrný v odvětvové sekci Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, kde vzrostl tento ukazatel o 44 % (z 21 případů na 100 pojištěnců na začátku sledovaného období na 30 případů v roce 2019). O cca třetinu vzrostl počet případů na 100 pojištěnců ve výše uvedených odvětvových sekcích Zpracovatelský průmysl a Administrativní a podpůrné činnosti.

Graf 2.4: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2009 a 2019

Zdroj: ČSÚ

Naopak **největší pokles**, o 22 %, byl zaznamenán u subjektů spadajících do odvětvové sekce Činnosti v oblasti nemovitostí, a to ze 24 případů na 100 pojištěnců v roce 2009 na 18 neschopností v roce 2019. U následujících dvou odvětvových sekcí klesl tento ukazatel o desetinu. V Peněžnictví a pojišťovnictví ze 34 případů v roce 2009 na 31 v roce 2019 a v Informačních a komunikačních činnostech ze 30 případů v roce 2009 na 27 o deset let později.

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců **pro pracovní úraz**, což je možné chápat jako ukazatel vyjadřující „stupeň rizikovosti“ daného odvětví, bylo evidováno u sekce Zemědělství, lesnictví a rybářství (2,3), následované oblastí Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (1,8) a oblastí Těžba a dobývání (1,6). Naproti tomu nejméně pracovních úrazů bylo zaznamenáno v Peněžnictví a pojišťovnictví a u Informačních a komunikačních činností (obojí 0,1). Průměrně za všechna odvětví připadalo na 100 pojištěnců 0,9 případu pracovní neschopnosti pro pracovní úraz.

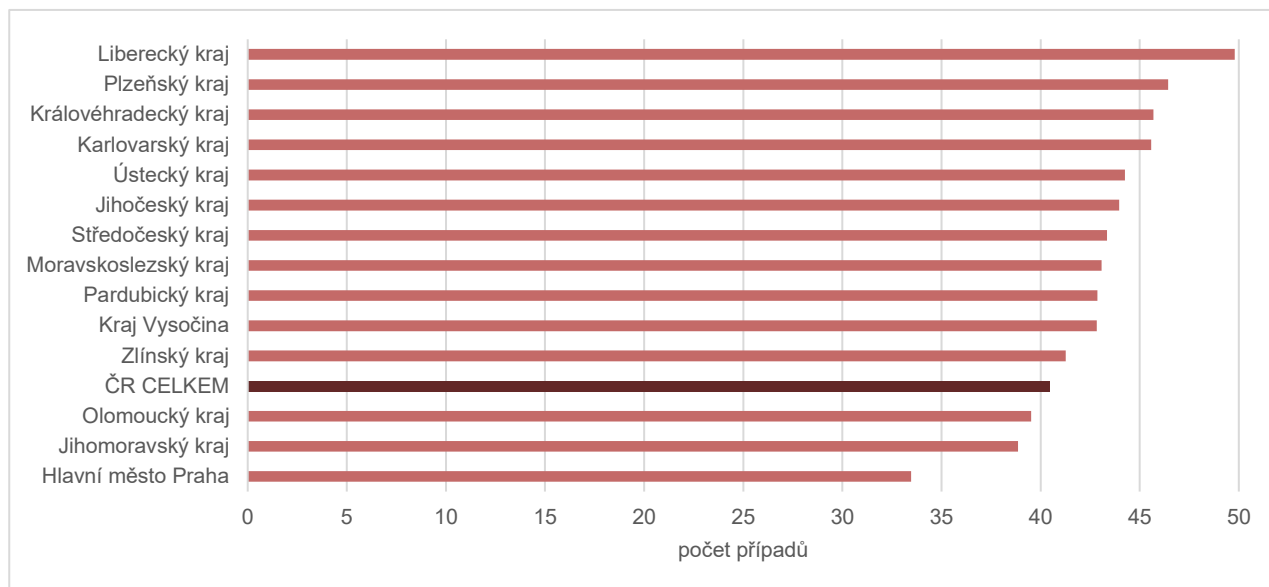
Tab. 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2009–2019

Sekce CZ-NACE	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	33,9	30,7	30,1	27,4	30,0	29,5	34,7	35,7	36,6	39,1	40,5
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	31,4	29,8	26,9	24,4	27,4	26,5	30,6	30,9	32,4	34,4	34,6
B – Těžba a dobývání	39,2	40,0	39,1	36,5	38,9	36,0	39,7	39,7	39,5	42,7	44,5
C – Zpracovatelský průmysl	40,2	36,8	37,5	33,9	37,6	37,7	45,1	47,2	48,2	51,8	53,9
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a vzduchu	20,9	20,1	19,3	16,7	20,2	19,7	23,0	23,5	25,3	29,0	30,0
E – Zásobování vodou; činnosti souvis. s odpady a sanacemi	33,6	30,7	29,4	25,6	29,8	29,7	34,5	36,1	37,7	40,9	42,6
F – Stavebnictví	34,8	33,1	28,9	26,7	28,9	27,0	30,9	31,2	31,6	32,7	33,9
G – Velkoobchod a maloobchod; údržba motor. vozidel	33,3	29,1	27,3	24,1	26,6	26,3	30,3	33,8	34,5	37,6	40,3
H – Doprava a skladování	30,7	29,8	28,2	24,8	27,5	27,3	32,5	33,6	36,4	39,2	39,9
I – Ubytování, stravování a pohostinství	32,2	27,3	25,2	22,6	23,7	23,7	26,9	28,0	27,9	29,9	30,8
J – Informační a komunikační činnosti	30,2	26,3	26,1	21,3	23,0	21,7	23,1	23,8	24,7	25,7	27,3
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	34,3	30,5	29,6	23,7	26,6	25,2	28,3	27,8	27,3	29,4	30,9
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	23,6	20,3	20,1	13,9	14,7	14,0	16,3	16,5	15,7	17,4	18,4
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	25,2	21,8	20,2	17,8	19,4	18,3	21,1	21,3	21,8	22,5	23,0
N – Administrativní a podpůrné činnosti	37,7	37,8	39,6	31,1	36,1	40,3	48,2	49,4	48,6	48,6	49,7
O – Veřejná správa a obrana; povinné soc. zabezpečení	34,0	29,7	29,5	24,5	28,1	26,3	31,5	30,7	31,3	34,0	35,5
P – Vzdělávání	31,0	27,1	27,3	21,7	25,2	24,4	30,5	30,5	32,6	35,9	36,0
Q – Zdravotní a sociální péče	28,4	25,9	26,1	22,3	25,5	25,4	29,7	30,4	31,3	33,7	35,2
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	27,4	23,9	22,7	18,4	20,9	20,5	24,1	24,6	24,4	26,8	27,9
S – Ostatní činnosti	28,1	25,4	23,9	21,3	23,5	23,5	27,5	28,1	27,8	29,8	31,3

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **územního členění** bylo v roce 2019 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém (49,8) a Plzeňském (46,4) kraji. Jak již bylo zmíněno výše, průměr za Českou republiku činil 40,5 případů, přičemž podprůměrné hodnoty vykazovaly následující 3 kraje: Hlavní město Praha (33,5), Jihomoravský (38,9) a Olomoucký (39,5) kraj. Rozdíl dvou extrémních krajů představoval 16 případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců. Hodnoty tohoto sledovaného ukazatele v roce 2019 meziročně vzrostly ve všech krajích, nejvíce ve Zlínském a Olomouckém, kde došlo k nárůstu o 2 případy na 100 pojištěnců. Naopak nejméně vzrostl počet oproti roku 2018 v Plzeňském kraji o 0,4 případu na 100 pojištěnců.

Rozdíly v počtu případů dočasné pracovní neschopnosti dle územního členění jsou značně ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutno zohlednit též **metodiku zpracování dat, kdy rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru**, který vede evidenci mezd zaměstnavatele osoby v pracovní neschopnosti.

Graf 2.5: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Z hlediska **velikosti subjektu** odpovídaly počty případů pracovní neschopnosti zhruba počtu pojištěnců v jednotlivých kategoriích podniků. V relativním pojetí při přepočtu na 100 pojištěnců dominovaly velké firmy zaměstnávající 250–499 osob spolu se středně velkými podniky, které mají 100–249 zaměstnanců. Obě kategorie shodně zaznamenaly 46 případů pracovních neschopností na 100 pojištěnců. Daleko méně případů pracovní neschopnosti vykazaly nejmenší firmy do 50 zaměstnanců, kde na 100 pojištěnců připadlo 32 hlášení. A zcela nejméně případů bylo zaznamenáno u OSVČ, a sice 14 na 100 nemocensky pojištěných OSVČ. Zde je nutné mít na paměti, že nemocenské dávky jsou vypláceny až od 15. dne pracovní neschopnosti (do té doby vyplácí náhradu mzdy zaměstnavatel), a proto se OSVČ nevyplatí při krátkodobější nemoci nastupovat do pracovní neschopnosti.

Dalším kritériem, podle kterého lze hodnotit pracovní neschopnost nemocensky pojištěných, je rozdělení na podniky **domácí a ty pod zahraniční kontrolou**. Např. v roce 2019 v nefinančních podnicích pod zahraniční kontrolou připadlo na 100 nemocensky pojištěných 51 nahlášených případů v porovnání s 38 případy v domácích nefinančních podnicích. Pracovní neschopnost zaměstnanců v domácích podnicích však trvala v průměru o 7 dní déle (46 dnů) než u podniků pod zahraniční kontrolou (39 dnů).

Tab. 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR, 2009–2019

Kraj ČR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ČR celkem	33,9	30,7	30,1	27,4	30,0	29,5	34,7	35,7	36,6	39,1	40,5
Hl. m. Praha	32,7	29,2	28,4	23,8	25,7	25,8	29,4	30,1	30,3	31,9	33,5
Středočeský kraj	36,3	32,2	31,4	29,0	31,5	31,4	36,6	38,0	39,2	42,1	43,4
Jihočeský kraj	34,9	32,3	31,5	30,4	34,3	33,0	39,3	40,4	41,1	43,3	44,0
Plzeňský kraj	37,3	33,8	34,4	33,7	35,6	35,5	42,5	42,8	43,8	46,1	46,4
Karlovarský kraj	34,9	32,3	32,3	31,4	33,4	34,3	41,3	40,8	40,7	44,7	45,6
Ústecký kraj	32,7	30,0	29,9	28,0	30,9	30,5	36,1	38,2	39,1	42,8	44,3
Liberecký kraj	36,7	32,8	32,5	32,1	35,7	34,8	40,4	43,1	44,3	48,1	49,8
Královéhradecký kraj	33,6	30,5	30,7	28,7	31,5	30,2	36,0	38,5	40,6	44,0	45,7
Pardubický kraj	33,6	30,6	30,6	28,5	30,8	30,5	36,6	37,3	38,5	41,8	42,9
Vysočina	33,7	31,7	30,9	28,7	32,1	31,1	37,6	38,3	39,2	42,2	42,8
Jihomoravský kraj	33,4	29,7	28,8	26,8	29,6	28,9	33,5	34,2	35,4	37,8	38,9
Olomoucký kraj	31,7	28,2	26,7	25,4	27,3	26,1	32,7	34,0	35,2	37,5	39,5
Zlínský kraj	33,4	30,8	28,9	27,0	29,9	29,0	35,5	36,0	37,6	39,1	41,3
Moravskoslezský kraj	33,8	32,0	31,7	28,3	31,5	30,4	36,0	37,5	38,4	41,4	43,1

Zdroj: ČSÚ

4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti

Pro posouzení vývoje pracovní neschopnosti je důležité nejen zjištění, jak často zaměstnanci do pracovní neschopnosti nastupují, ale i to, jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají.

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištění práce neschopni z příčin uvedených v „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti}}$$

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti je dán součtem dnů, po které trvala dočasná pracovní neschopnost všech nově hlášených případů.

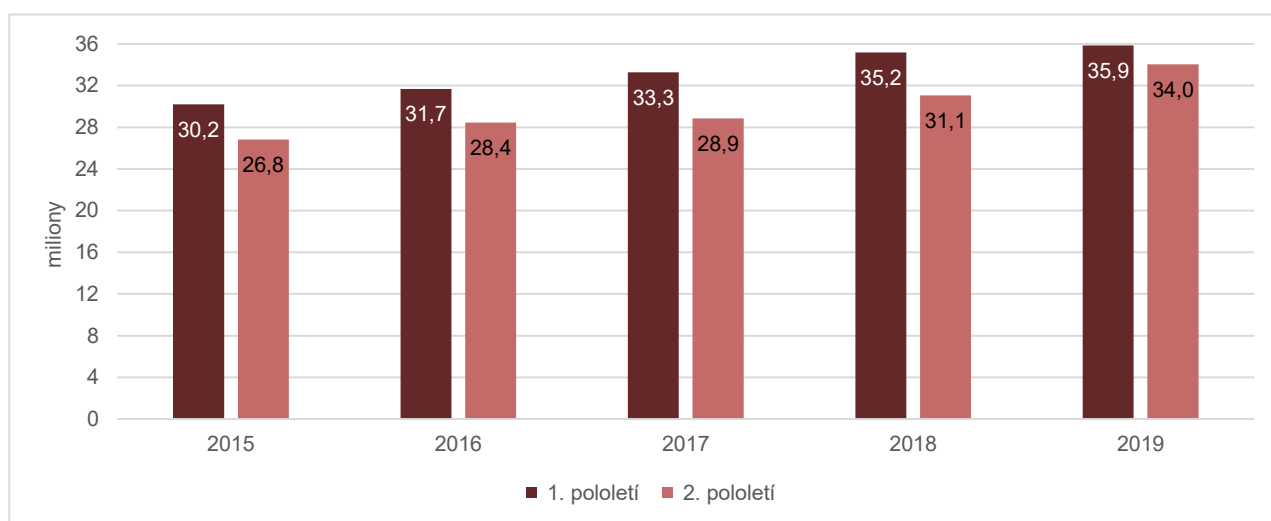
Sledovaný ukazatel meziročně vzrostl o 5,2 %, a to ze 77 158 tis. prostonaných dnů v roce 2018 na 81 205 tis. v roce 2019. Většina dnů pracovní neschopnosti (86,1 %) je způsobena nemocí, v absolutním počtu 69 903 tis. Ženy strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 44 162 tis. dní, což je o 7 119 tis. dnů více než muži. To, že pracovní neschopnost u žen trvá déle, potvrzuje i dlouhodobější vývoj průměrné délky trvání dočasné pracovní neschopnosti znázorněný v grafu 2.8.

Tab. 2.4: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2009–2019 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2009	64 956	30 276	34 680	57 239	24 949	32 290	2 768	1 993	774	4 949	3 333	1 616
2010	59 208	28 008	31 200	51 668	22 892	28 777	2 693	1 925	767	4 848	3 192	1 656
2011	55 924	25 996	29 928	48 774	21 150	27 624	2 593	1 851	741	4 558	2 995	1 563
2012	56 493	26 190	30 303	47 683	20 344	27 340	2 423	1 738	686	6 386	4 109	2 278
2013	58 587	27 024	31 563	49 582	21 147	28 435	2 392	1 689	702	6 613	4 188	2 425
2014	60 235	27 429	32 806	51 093	21 441	29 652	2 447	1 723	724	6 695	4 265	2 431
2015	66 817	30 473	36 345	57 013	24 152	32 861	2 569	1 775	794	7 236	4 546	2 689
2016	70 252	31 874	38 378	60 094	25 396	34 697	2 575	1 761	814	7 583	4 717	2 866
2017	72 678	33 089	39 588	62 113	26 463	35 650	2 583	1 765	818	7 982	4 862	3 120
2018	77 158	35 223	41 934	66 223	28 379	37 845	2 571	1 741	830	8 363	5 104	3 260
2019	81 205	37 043	44 162	69 903	30 002	39 900	2 533	1 709	823	8 770	5 331	3 438

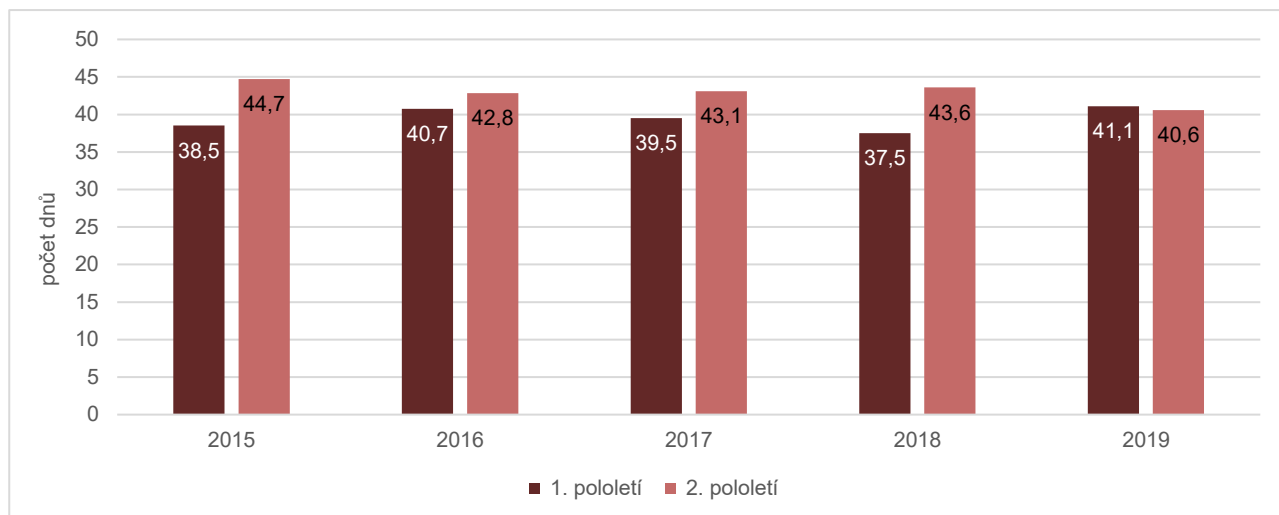
Zdroj: ČSÚ

Zrušení karenční doby od 2. pololetí 2019 se projevilo zvýšením počtu kalendářních dní pracovní neschopnosti zejména **pro nemoc**. Oproti 2. pololetí 2018 narostl počet dní strávených v pracovní neschopnosti pro nemoc o 3,0 miliony. Mezi 2. pololetím 2017 a 2. pololetím 2018 přibýlo těchto dnů 2,2 milionu. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, během první poloviny roku bývá nahlášeno více případů pracovní neschopnosti než v té druhé. To znamená, že si případy v prvním pololetí vyžadují více dnů neschopnosti než v pololetí druhém.

Graf 2.6: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2015–2019

Zdroj: ČSÚ

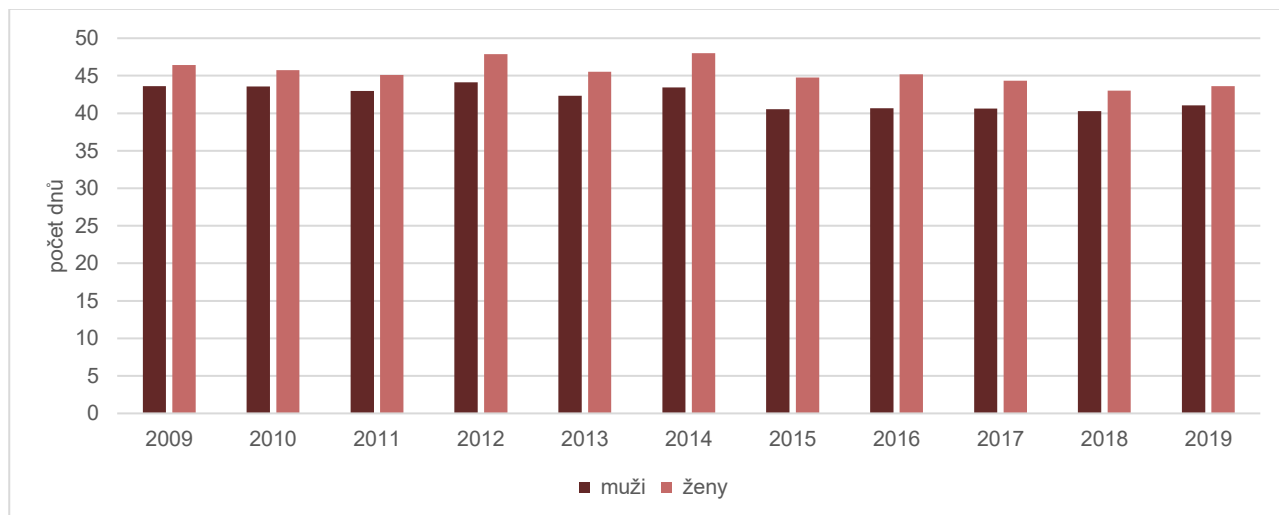
Při pohledu na relativní ukazatel, který vyjadřuje, **jak dlouho v průměru 1 případ pracovní neschopnosti pro nemoc trval**, zjistíme, že v prvním pololetí 2019 se tato doba oproti prvnímu pololetí předchozího roku zvýšila, z 37,5 dne na 41,1 dní. Ve druhém pololetí naopak došlo ke zkrácení ze 43,6 dne v roce 2018 na 40,6 v roce 2019. To může být dáno zvýšením počtu krátkodobých pracovních neschopností ovlivněným zrušením karenční doby. Z hlediska vývoje se tak průměrná délka trvání pracovní neschopnosti pro nemoc nachází zhruba na úrovni roku 2016.

Graf 2.7: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2015–2019

Zdroj: ČSÚ

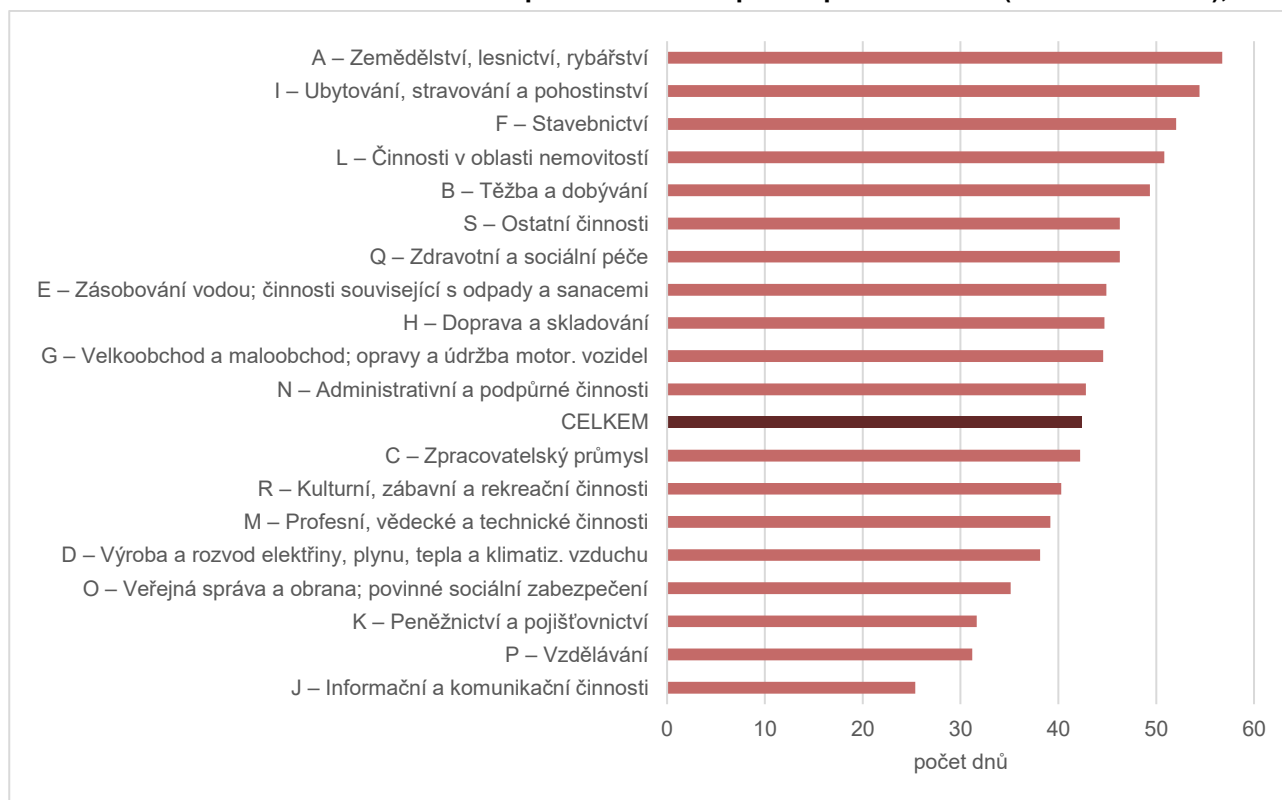
Průměrná délka trvání 1 případu dočasné pracovní neschopnosti ať už byla příčinou nemoc či úraz meziročně vzrostla ze 41,7 dnů v roce 2018 na 42,4 dne v roce 2019. Nemoc způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 40,9 dne, neschopnost pro pracovní úraz trvala 56,9 dne a z důvodu ostatních úrazů 55,2 dne.

Meziročně došlo k nárůstu průměrné délky trvání pracovní neschopnosti u obou **pohlaví**. U žen ze 43,0 dní na 43,6 dne. Obdobně se zvýšila i u mužů. Zatímco v roce 2018 činila 40,3 dne, v roce 2019 to bylo 41,1 dne. V delším časovém horizontu mezi lety 2009 a 2019 se ovšem průměrná délka trvání připadající na jeden případ dočasné pracovní neschopnosti snížila ze 45,1 dne na 42,4 dne, tj. o 2,7 dne. Nejvyšší hodnoty ze sledovaného období přitom dosáhla v roce 2012 (46,1 dne).

Graf 2.8: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví, 2009–2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce dnů dočasné pracovní neschopnosti bylo zaznamenáno ve zpracovatelském průmyslu (28 068 tis.), kde je nejvíce pojištěnců a tím pádem také nejvyšší počet případů pracovní neschopnosti. Naopak nejnižší počet dnů pracovní neschopnosti byl hlášen v oblasti výroby a rozvodu elektřiny a jiných energií (430 tis.). Nejméně dnů pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů vykazovaly odvětvové sekce Peněžnictví a pojišťovnictví (5 tis.) a Informační a komunikační činnosti (6 tis.).

Graf 2.9: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2019

Zdroj: ČSÚ

Jak již bylo zmíněno výše, dočasná pracovní neschopnost trvala v průměru 42,4 dne. Odvětvími s průměrnou délkou trvání případu dočasné pracovní neschopnosti nad 50 dnů bylo v roce 2019 Zemědělství, lesnictví a rybářství (56,8 dne), Ubytování, stravování a pohostinství (54,4 dne), Stavebnictví (52 dní) a Činnosti v oblasti nemovitostí (50,8 dne). Poloviční doba (25,4 dne) připadala na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti, což představovalo zcela nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství. Dalšími odvětvími s poměrně nízkou průměrnou délkou pracovní neschopnosti byly oblasti Vzdělávání (31,2 dne) a Peněžnictví a pojišťovnictví (31,7 dne). Podrobněji viz graf 2.9 a tab. 2.5.

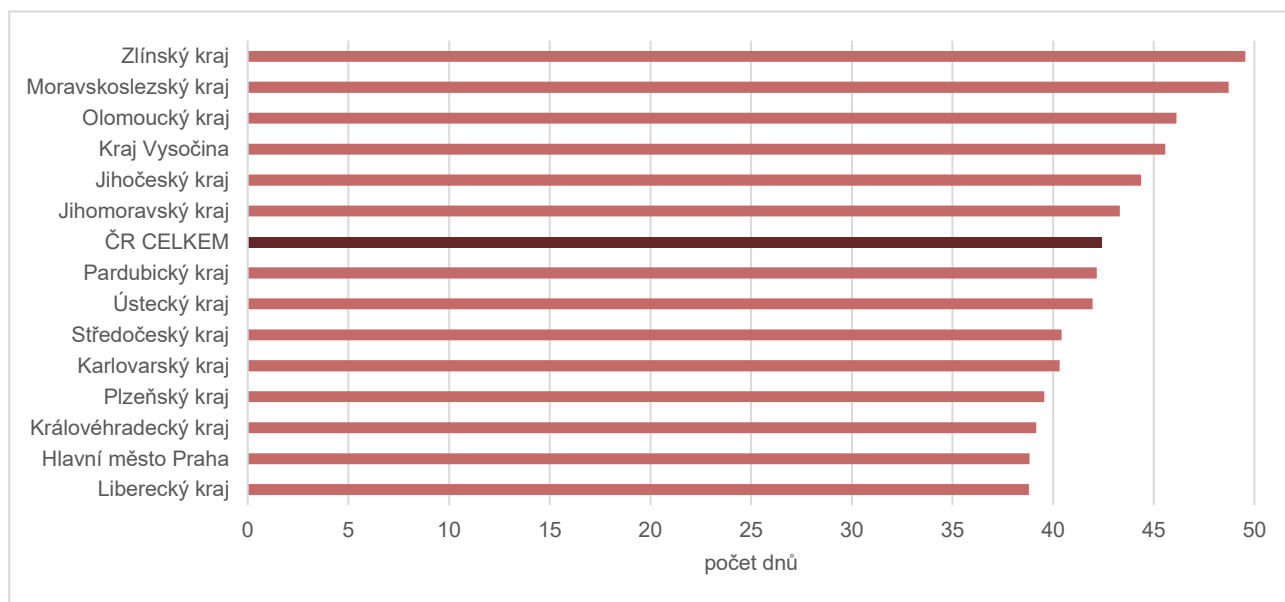
Meziroční rozdíly délky trvání pracovní neschopnosti v jednotlivých odvětvích nejsou (až na výjimky) příliš významné. Za delší časové období největší nárůst v trvání pracovní neschopnosti vykazovaly subjekty v odvětvové sekci Těžba a dobývání. Od roku 2009 do roku 2019 zde došlo k prodloužení pracovní neschopnosti v průměru o 10 dnů, tj. navýšení o 25 %. Naopak odvětvím, kde se doba připadající na 1 hlášenou pracovní neschopnost nejvíce snížila, byl Zpracovatelský průmysl. Zatímco v roce 2009 činila necelých 49 dní, v roce 2019 to bylo 42 dní. V relativním vyjádření se jedná o pokles o 14 %.

Z hlediska **regionálního**, byla v roce 2019 nejdelší průměrná doba trvání dočasné pracovní neschopnosti zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském (49,6 dnů), v Moravskoslezském (48,7 dne) a v Olomouckém kraji (46,1 dne). Kraji s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti byly Liberecký kraj a Praha, které shodně vykazovaly hodnotu 38,8 dne. Ve všech krajích ČR hodnoty tohoto ukazatele meziročně vzrostly, vyjma Ústeckého kraje, kde se drží na stejné úrovni.

Tab. 2.5: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2009–2019

Sekce CZ-NACE	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	45,1	44,7	44,1	46,1	44,0	45,8	42,7	43,0	42,6	41,7	42,4
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	60,5	59,4	60,8	61,8	58,9	60,6	57,4	59,0	57,6	55,9	56,8
B – Těžba a dobývání	39,4	37,8	40,6	41,7	44,8	48,0	45,4	53,8	55,6	47,9	49,4
C – Zpracovatelský průmysl	48,9	44,0	41,3	45,5	43,7	44,8	41,6	42,4	41,9	41,2	42,2
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a vzduchu	40,4	38,5	39,6	43,1	38,5	40,8	40,3	41,4	40,3	36,9	38,1
E – Zásobování vodou; činnosti souvís. s odpady a sanacemi	46,9	45,6	44,7	48,0	45,2	48,1	45,0	45,0	44,6	44,0	44,9
F – Stavebnictví	50,3	53,4	59,6	58,2	57,1	59,3	53,8	54,6	53,9	52,1	52,0
G – Velkoobchod a maloobchod; údržba motor. vozidel	45,4	48,5	48,5	51,0	48,7	50,3	46,7	44,9	44,8	44,2	44,6
H – Doprava a skladování	49,5	47,3	46,9	51,0	50,0	50,9	45,8	45,9	44,2	44,2	44,7
I – Ubytování, stravování a pohostinství	52,2	57,7	60,2	57,9	57,5	58,7	55,0	54,5	54,7	53,8	54,4
J – Informační a komunikační činnosti	26,7	27,9	26,9	28,2	25,7	27,8	27,5	26,0	26,2	26,4	25,4
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	29,9	32,0	31,2	33,9	31,2	34,3	33,1	32,4	33,8	31,8	31,7
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	48,3	54,2	53,7	56,1	54,4	56,3	52,0	52,5	53,6	51,1	50,8
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	38,8	44,8	46,0	43,1	38,9	40,9	38,8	38,7	39,2	39,6	39,2
N – Administrativní a podpůrné činnosti	45,0	40,8	38,2	45,6	41,7	41,3	38,5	38,2	39,2	40,5	42,8
O – Veřejná správa a obrana; povinné soc. zabezpečení	32,0	33,6	37,9	39,7	34,8	38,0	35,9	37,2	36,2	34,9	35,1
P – Vzdělávání	31,2	33,3	32,5	36,7	33,6	35,6	32,6	33,3	32,2	30,5	31,2
Q – Zdravotní a sociální péče	47,0	47,7	47,8	52,6	48,9	51,7	48,1	48,8	48,0	46,0	46,3
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	39,2	41,8	42,9	45,9	42,7	44,2	41,3	41,9	42,8	41,1	40,3
S – Ostatní činnosti	44,6	50,8	53,0	50,2	48,3	49,6	48,1	48,9	46,9	45,8	46,3

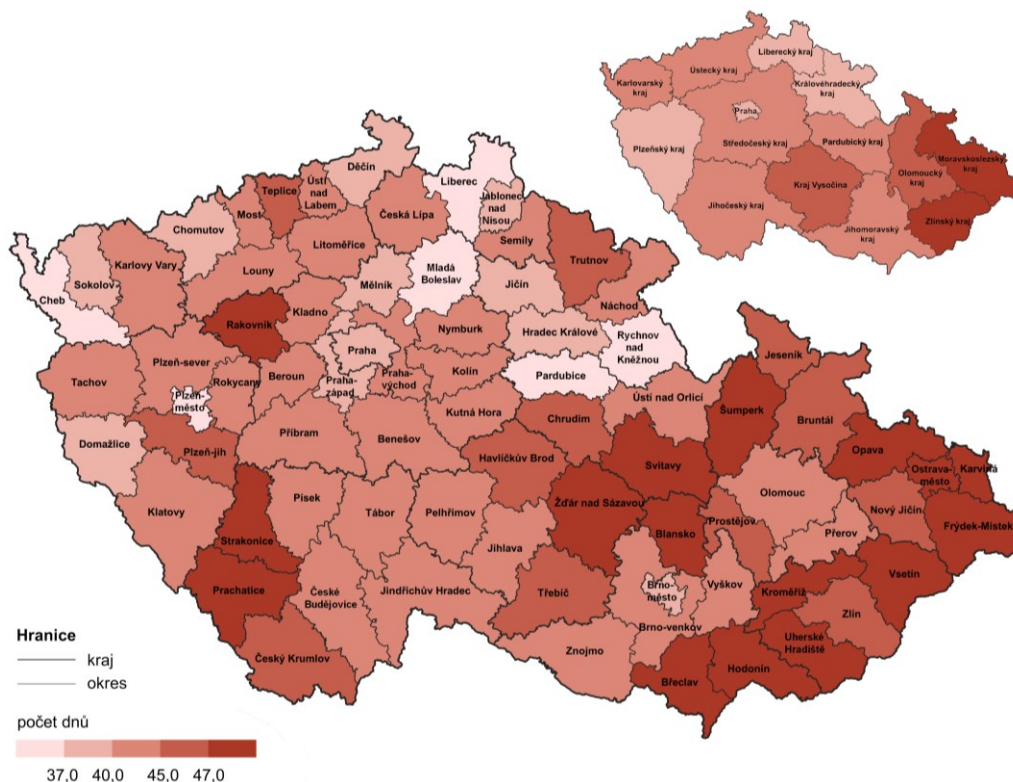
Zdroj: ČSÚ

Graf 2.10: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **detailnějšího územního členění** (viz kartogram 2.1) je zřejmý větší rozptyl hodnot tohoto relativního ukazatele. Nejvyšší průměrnou délku na jeden případ v roce 2019 vykazoval okres Vsetín (55,2 dne) ve Zlínském kraji, který se na předních místech mezi okresy s nejdelší pracovní neschopností pohybuje již několik let. Následovaly okresy Blansko (v Jihomoravském kraji) a Frýdek-Místek (v Moravskoslezském kraji), které vykazovaly průměrnou délku případu pracovní neschopnosti 53 dnů. Nejkratší průměrnou dobu trvání pracovní neschopnosti zaznamenáváme stejně jako v roce 2018 u královéhradeckého okresu Rychnov nad Kněžnou (33 dnů) a okresu Mladá Boleslav (34 dnů) ve Středočeském kraji.

Kartogram 2.1: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti v okresech a krajích ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Tab. 2.6: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 2009–2019

Kraj ČR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ČR celkem	45,1	44,7	44,1	46,1	44,0	45,8	42,7	43,0	42,6	41,7	42,4
Hl. m. Praha	37,1	38,0	37,6	40,4	37,7	40,0	38,7	37,7	38,4	38,6	38,8
Středočeský kraj	42,7	44,0	43,6	44,7	42,2	43,6	40,8	40,6	40,4	39,7	40,4
Jihočeský kraj	47,9	47,6	48,5	49,7	46,4	48,7	44,3	45,5	45,2	43,7	44,4
Plzeňský kraj	42,9	42,7	40,5	41,6	41,6	42,3	39,2	40,2	39,1	38,4	39,6
Karlovarský kraj	42,9	40,8	39,2	40,8	41,4	42,0	38,8	40,0	39,6	39,3	40,3
Ústecký kraj	45,8	44,9	43,9	48,3	46,7	47,5	43,8	43,0	42,5	42,0	42,0
Liberecký kraj	46,4	45,1	44,0	44,6	42,5	42,8	40,2	39,9	39,0	37,7	38,8
Královéhradecký kraj	45,0	44,6	43,1	44,4	42,4	44,2	41,1	40,6	39,9	38,8	39,2
Pardubický kraj	46,5	45,0	43,3	45,4	43,7	46,1	42,5	43,8	43,2	40,9	42,2
Vysočina	46,6	45,2	44,8	45,6	44,4	47,4	44,1	45,2	45,1	44,2	45,6
Jihomoravský kraj	47,2	47,2	46,4	47,8	45,3	47,1	44,1	44,9	44,0	42,6	43,3
Olomoucký kraj	51,5	50,7	50,9	53,5	51,1	54,1	47,8	48,6	47,2	45,7	46,1
Zlínský kraj	57,0	54,8	55,3	55,7	53,8	55,5	50,3	52,1	50,3	49,2	49,6
Moravskoslezský kraj	51,5	48,9	49,0	51,6	50,1	52,6	48,6	50,0	48,8	47,3	48,7

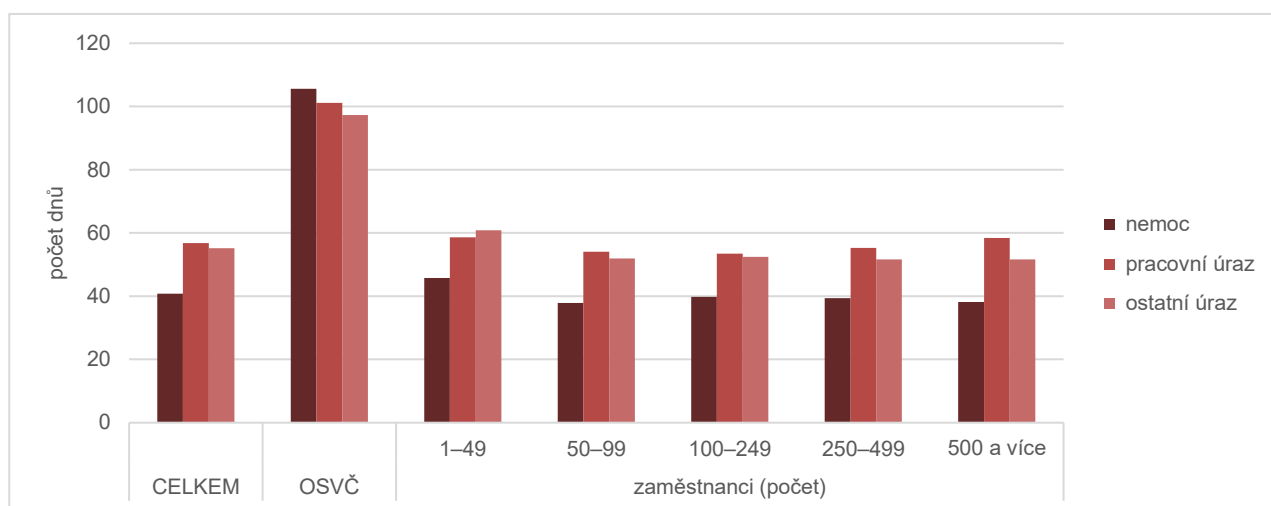
Zdroj: ČSÚ

Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) nastupují do pracovní neschopnosti méně často než zaměstnanci (14 případů na 100 nemocensky pojištěných OSVČ v roce 2019). Pokud jsou však ze zdravotních důvodů z výkonu práce indisponováni, průměrná délka jejich pracovní neschopnosti značně převyšuje ostatní sledované kategorie zaměstnanců podle velikosti subjektů (viz graf 2.11).

Dočasná pracovní neschopnost OSVČ v roce 2019 trvala průměrně 104 dní. Dokonce doba pracovní neschopnosti OSVČ z důvodu nemoci (105,6 dne) převyšuje délku pracovní neschopnosti z důvodu pracovního či jiného úrazu, což je přesně naopak než u všech kategorií velikosti podniku. Delší doba trvání pracovní neschopnosti u OSVČ může souviset se skutečností, že tato skupina pojištěnců v době prvních 14 dní trvání pracovní neschopnosti není finančně zabezpečena jako ostatní pojištěnci, je jim vypláceno až nemocenské od 15. dne. Vzhledem k tomuto faktu pak krátkodobé případy lehčích forem nemocí neřeší pracovní neschopností, tu si nechají vystavit až při onemocnění vážnější chorobou, která si pak vyžádá dlouhodobější pracovní neschopnost.

U ostatních pracovníků zaměstnaných ve všech velikostních skupinách subjektů (definovaných podle počtu zaměstnanců) délka pracovní neschopnosti nepřesáhla 50 dnů. Nejdelší byla v malých subjektech do 49 zaměstnanců (47,5 dne). V ostatních velikostních kategoriích zaměstnavatelů se tato hodnota pohybovala okolo 40 dnů.

Graf 2.11: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle velikosti subjektu a příčiny, 2019

Zdroj: ČSÚ

4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Nejkomplexnějším ukazatelem statistiky pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti**. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti setrvávají). Statistiku pak doplňuje ještě další relativní ukazatel – **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**, který nám říká, kolik osob průměrně denně chybělo na pracovišti v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{průměrný počet osob nemocensky pojištěných} \times \text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}} \times 100$$

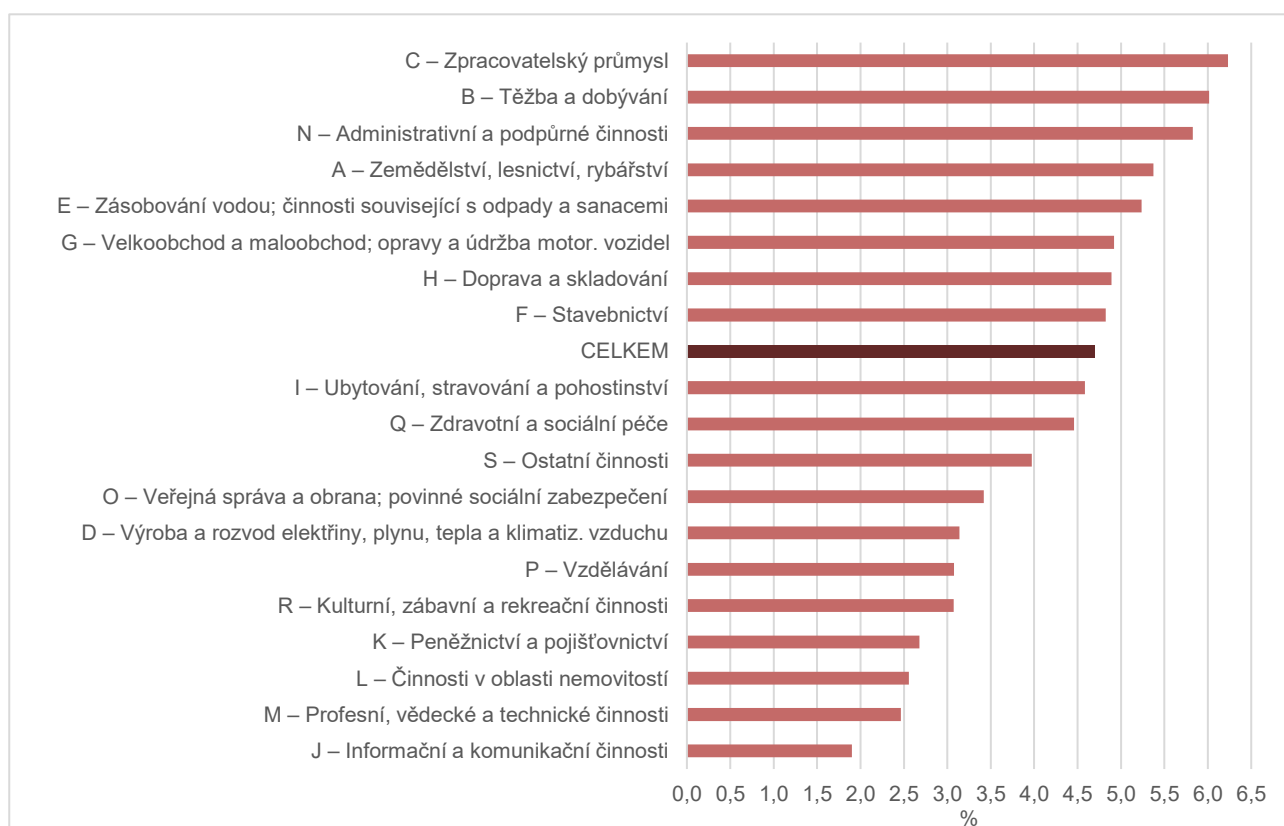
Průměrný denní stav dočasně práce neschopných – ukazatel vyjadřuje průměrný počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrný denní stav práce neschopných} = \frac{\text{kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}}$$

Hodnota ukazatele **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** se na počátku devadesátých let pohybovala okolo 5 %, následně se postupně zvyšovala až do roku 2003, kdy dosáhla svého maxima 6,8 %. V souvislosti s postupnými legislativními změnami zpřísňujícími čerpání nemocenských dávek začaly hodnoty ukazatele od roku 2006 postupně klesat téměř až na polovinu hodnoty z roku 2003 (na 3,5 % v roce 2012). Počínaje rokem 2013 nastal obrat vycházející zřejmě ze skutečnosti, že soubor nemocensky pojištěných osob přivykl přísnějším legislativním podmínkám čerpání nemocenských dávek a hodnota analyzovaného ukazatele se začala opět zvyšovat. Svůj podíl na růstu může mít i stárnutí populace a zvyšování průměrného věku zaměstnanců. V roce 2015 překročila úroveň průměrného procenta pracovní neschopnosti 4 % a v roce 2019 dosáhla 4,7 % (v případě mužů 4,3 % a žen 5,2 %).

Graf 2.12: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti **z hlediska odvětvové činnosti** bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (6,2 %). Jinými slovy, v průměru 6 % pojištěnců pracujících ve Zpracovatelském průmyslu bylo denně v pracovní neschopnosti. Další odvětví s vyšším podílem osob dočasně práce neschopných byla Těžba a dobývání (6,0 %), Administrativní a podpůrné činnosti (5,8 %) a Zemědělství, lesnictví a rybářství (5,4 %). Naopak nejméně pracovníků v pracovní neschopnosti ze 100 pojištěnců bylo denně evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (1,9), Profesní vědecké činnosti (2,5) a Činnosti v oblasti nemovitostí (2,6). Podrobněji viz graf 2.12 a tabulka 2.7.

Tab. 2.7: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2009–2019

Sekce CZ-NACE	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	4,2	3,8	3,6	3,5	3,6	3,7	4,1	4,2	4,3	4,5	4,7
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	5,2	4,9	4,5	4,1	4,4	4,4	4,8	5,0	5,1	5,3	5,4
B – Těžba a dobývání	4,2	4,1	4,4	4,2	4,8	4,7	4,9	5,8	6,0	5,6	6,0
C – Zpracovatelský průmysl	5,4	4,4	4,2	4,2	4,5	4,6	5,1	5,5	5,5	5,9	6,2
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a vzduchu	2,3	2,1	2,1	2,0	2,1	2,2	2,5	2,7	2,8	2,9	3,1
E – Zásobování vodou; činnosti souvisej. s odpady a sanacemi	4,3	3,8	3,6	3,4	3,7	3,9	4,3	4,4	4,6	4,9	5,2
F – Stavebnictví	4,8	4,8	4,7	4,2	4,5	4,4	4,6	4,7	4,7	4,7	4,8
G – Velkoobchod a maloobchod; údržba motor. vozidel	4,1	3,9	3,6	3,4	3,6	3,6	3,9	4,1	4,2	4,6	4,9
H – Doprava a skladování	4,2	3,9	3,6	3,5	3,8	3,8	4,1	4,2	4,4	4,8	4,9
I – Ubytování, stravování a pohostinství	4,6	4,3	4,2	3,6	3,7	3,8	4,1	4,2	4,2	4,4	4,6
J – Informační a komunikační činnosti	2,2	2,0	1,9	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	2,8	2,7	2,5	2,2	2,3	2,4	2,6	2,5	2,5	2,6	2,7
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	3,1	3,0	3,0	2,1	2,2	2,2	2,3	2,4	2,3	2,4	2,6
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	2,7	2,7	2,6	2,1	2,1	2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	2,5
N – Administrativní a podpůrné činnosti	4,7	4,2	4,1	3,9	4,1	4,6	5,1	5,2	5,2	5,4	5,8
O – Veřejná správa a obrana; povinné soc. zabezpečení	3,0	2,7	3,1	2,7	2,7	2,7	3,1	3,1	3,1	3,3	3,4
P – Vzdělávání	2,7	2,5	2,4	2,2	2,3	2,4	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1
Q – Zdravotní a sociální péče	3,7	3,4	3,4	3,2	3,4	3,6	3,9	4,1	4,1	4,3	4,5
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,9	2,7	2,7	2,3	2,5	2,5	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1
S – Ostatní činnosti	3,4	3,5	3,5	2,9	3,1	3,2	3,6	3,8	3,6	3,8	4,0

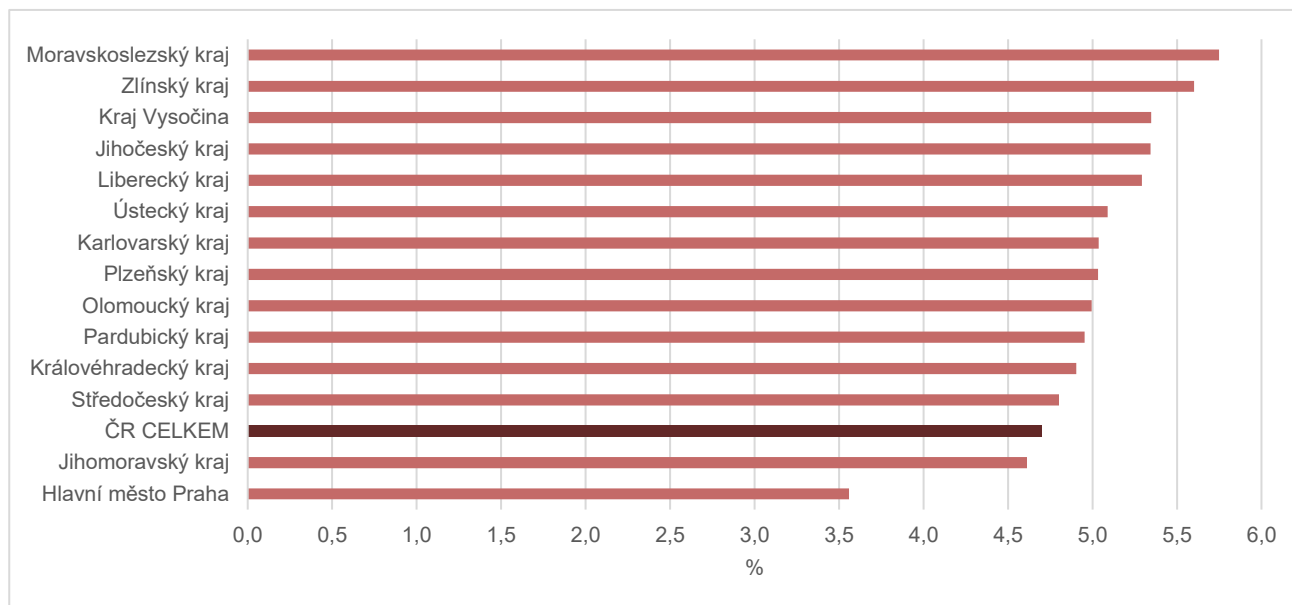
Zdroj: ČSÚ

Z **regionálního pohledu** zaznamenal nejvyšší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti Moravskoslezský (5,8 %) a Zlínský kraj (5,6 %). Hl. m. Praha díky nejnižšímu počtu případů na 100 pojištěnců a díky krátké průměrné době trvání těchto pracovních neschopností zaujímá nejnižší procento práce neschopných na 100 pojištěnců denně. Zatímco hodnoty všech ostatních 13 krajů se nachází v rozmezí 4,6–5,8 %, ukazatel v Praze v roce 2019 dosáhl hodnoty pouze 3,6 %. Toto výsadní postavení si kraj hl. m. Praha drží už řadu let, jak je zřejmé z tabulky 2.8.

Podle **detailnějšího územního členění** se okresem s nejvyšším průměrným procentem dočasné pracovní neschopnosti v roce 2019 opět staly Prachatice (6,8 %), následované okresy Břeclav (6,7 %) a Karviná (6,6 %). Nejnižší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti vykazovaly stejně jako v předchozích letech okresy Jeseník¹² (2,5 %) a již zmíněná Praha (3,6 %). Hodnotu ukazatele pod hranicí 4 % zaznamenaly ještě okresy Brno-město (3,6 %) a Mělník (necelá 4 %). Podrobné informace za celou Českou republiku nabízí kartogram 2.2.

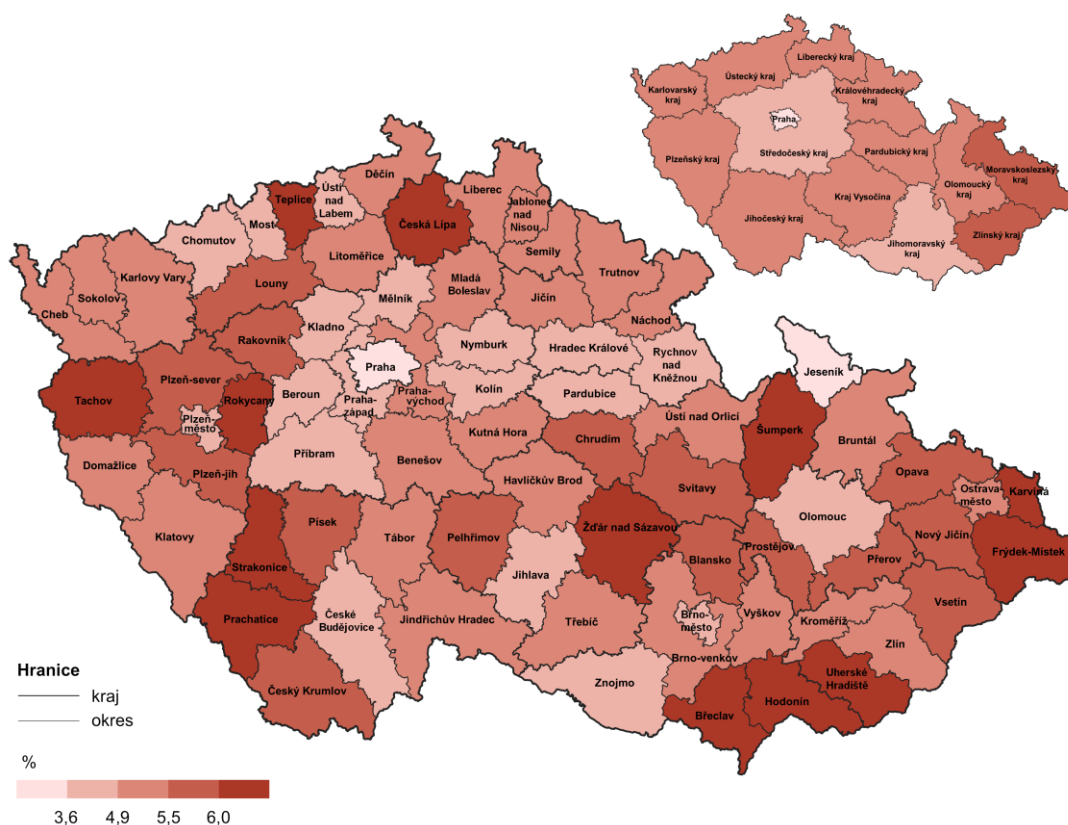
¹² V Jeseníku se nachází referát úctárný pěstounské péče pro profesionální pěstouny v ČR. Profesionální pěstouni zpravidla na neschopenku nechodí, protože i po dobu pracovní neschopnosti musí pečovat o svěřené dítě. Jsou však zahrnuti do jmenovatele jako počet pojištěnců v okrese.

Graf 2.13: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Kartogram 2.2: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti v okresech a krajích ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Obdobný ukazatel jako průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, avšak v absolutním vyjádření představuje **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**. Říká, kolik nemocensky pojištěných osob bylo ve sledovaném období (zde roce) průměrně denně nepřítomno v práci z důvodu pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Tab. 2.8: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 2009–2019

Kraj ČR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ČR celkem	4,2	3,8	3,6	3,5	3,6	3,7	4,1	4,2	4,3	4,5	4,7
Hl. m. Praha	3,3	3,0	2,9	2,6	2,7	2,8	3,1	3,1	3,2	3,4	3,6
Středočeský kraj	4,3	3,9	3,8	3,5	3,6	3,8	4,1	4,2	4,3	4,6	4,8
Jihočeský kraj	4,6	4,2	4,2	4,1	4,4	4,4	4,8	5,0	5,1	5,2	5,3
Plzeňský kraj	4,4	4,0	3,8	3,8	4,1	4,1	4,6	4,7	4,7	4,8	5,0
Karlovarský kraj	4,1	3,6	3,5	3,5	3,8	4,0	4,4	4,5	4,4	4,8	5,0
Ústecký kraj	4,1	3,7	3,6	3,7	4,0	4,0	4,3	4,5	4,6	4,9	5,1
Liberecký kraj	4,7	4,1	3,9	3,9	4,2	4,1	4,5	4,7	4,7	5,0	5,3
Královéhradecký kraj	4,2	3,7	3,6	3,5	3,7	3,7	4,1	4,3	4,4	4,7	4,9
Pardubický kraj	4,3	3,8	3,6	3,5	3,7	3,9	4,3	4,5	4,6	4,7	5,0
Vysočina	4,3	3,9	3,8	3,6	3,9	4,0	4,5	4,7	4,8	5,1	5,4
Jihomoravský kraj	4,3	3,8	3,7	3,5	3,7	3,7	4,1	4,2	4,3	4,4	4,6
Olomoucký kraj	4,5	3,9	3,7	3,7	3,8	3,9	4,3	4,5	4,5	4,7	5,0
Zlínský kraj	5,2	4,6	4,4	4,1	4,4	4,4	4,9	5,1	5,2	5,3	5,6
Moravskoslezský kraj	4,8	4,3	4,3	4,0	4,3	4,4	4,8	5,1	5,1	5,4	5,8

Zdroj: ČSÚ

V roce 2019 kvůli dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 222 479 nemocensky pojištěných osob. Oproti předchozímu roku, kdy hodnota činila 211 391 pojištěnců, se jedná o 5% nárůst (o 11,1 tis. více). Pro nemoc bylo v neschopnosti 191 514 pojištěnců, v důsledku pracovního úrazu 6 939 a následkem ostatních úrazů 24 027 nemocensky pojištěných. Nejvíce pojištěnců (76 900 osob) chybělo ve Zpracovatelském průmyslu, kde jich také nejvíce pracuje, dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (30 684 osob), zatímco nejméně pojištěnců v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1 179 osob) a Činnosti v oblasti nemovitostí (1 797). Tyto hodnoty jsou do značné míry ovlivněné tím, jaký podíl zaujímá daná sekce v národním hospodářství a kolik zaměstnává osob.

Tab. 2.9: Průměrný denní stav dočasné práce neschopných, 2009–2019 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2009	178,0	83,0	95,0	156,8	68,3	88,5	7,6	5,5	2,1	13,6	9,2	4,4
2010	162,2	76,7	85,5	141,6	62,7	78,9	7,4	5,3	2,1	13,2	8,7	4,5
2011	153,2	71,2	82,0	133,6	57,9	75,7	7,1	5,1	2,0	12,5	8,2	4,3
2012	154,4	71,6	82,8	130,3	55,6	74,7	6,6	4,7	1,9	17,5	11,3	6,2
2013	160,5	74,0	86,5	135,9	58,0	77,9	6,5	4,6	1,9	18,1	11,4	6,7
2014	165,0	75,1	89,9	139,9	58,7	81,2	6,7	4,7	2,0	18,4	11,7	6,7
2015	183,1	83,5	99,6	156,2	66,2	90,0	7,0	4,8	2,2	19,9	12,5	7,4
2016	191,9	87,1	104,8	164,2	69,4	94,8	7,0	4,8	2,2	20,7	12,9	7,8
2017	199,1	90,6	108,5	170,2	72,5	97,7	7,1	4,8	2,3	21,8	13,3	8,5
2018	211,4	96,5	114,9	181,4	77,8	103,7	7,0	4,8	2,3	22,9	14,0	8,9
2019	222,5	101,5	121,0	191,5	82,2	109,3	6,9	4,7	2,3	24,0	14,6	9,4

Zdroj: ČSÚ

Vývoj hodnot ukazatele průměrný denní stav dočasné práce neschopných v posledních deseti letech je zřejmý z tabulky 2.9. Zatímco před deseti lety bylo 88 % osob v pracovní neschopnosti indisponováno z důvodu nemoci, v roce 2019 to bylo 86 %. Naopak vzrostl podíl osob, které byly v pracovní neschopnosti pro mimopracovní úraz, z necelých 8 % v roce 2009 na 11 % v roce 2019.

4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti

Zatímco doposud se analýza týkala nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti (kapitola 4.2), jak data zpracovává ČSÚ z evidence ČSSZ, jiný pohled nabízí data o ukončených případech pracovní neschopnosti přímo publikovaná ČSSZ. Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Trendy vývoje těchto ukazatelů jsou však konzistentní.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů dočasné neschopnosti, ČSSZ publikuje statistiku dočasné pracovní neschopnosti z pohledu **případů ukončených ve sledovaném roce**. Některé případy vzniklé na konci roku jsou tak v závislosti na délce jejich trvání evidovány až ve zpracování dat roku následujícího. Pro zpestření pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z tohoto zdroje využita v této kapitole. Statistiky ukončených případů jsou k dispozici v třídění z pohledu pojištěnce, nikoliv zaměstnavatele, jak bylo dosud prezentováno a jak uvádí ČSÚ. ČSSZ třídí data např. podle věku dočasně práce neschopných, délky trvání případů či skupin diagnóz.

Ukončené případy pracovní neschopnosti – zahrnují veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob ukončenou v daném roce. Nezahrnuje tedy onemocnění a úrazy, u nichž pracovní neschopnost přesahovala do dalšího roku, ani ty případy, kdy nebylo vystaveno „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“.

ČSSZ za rok 2019 evidovala 1 832 412 ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti, což je o 3,4 % více než v roce 2018.

Tab. 3.1: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti a průměrná délka jejich trvání podle věkových skupin a pohlaví, 2019

Věková skupina	Ukončené případy DPN			Průměrná délka trvání 1 ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
Celkem	1 832 412	862 359	970 052	41,0	39,1	42,7
mladší 20 let	25 112	13 780	11 332	17,9	15,7	20,5
20–29 let	398 917	210 065	188 851	25,8	20,9	31,2
30–39 let	397 548	200 366	197 182	33,7	28,7	38,8
40–49 let	469 832	195 799	274 033	42,2	41,7	42,6
50–59 let	411 764	167 022	244 742	54,5	56,9	52,9
60 a více let	129 239	75 327	53 912	66,9	75,2	55,5

Zdroj: ČSSZ

Celková **prostonaná doba** v roce 2019 činila 75 058 722 dnů, což je o 5 mil. dnů více než v předešlém roce. Jeden případ dočasné pracovní neschopnosti trval v průměru 41,0 dnů. Nejdelší dobu pracovní neschopnosti si vyžádaly nemoci a úrazy v Moravskoslezském kraji, a sice v průměru 49,7 dne na 1 případ a ve Zlínském kraji 49,1 dne na 1 pracovní neschopnost.

Doba, kterou si pracovní neschopnost vyžádala, rostla s věkem (viz tab. 3.1), a to od 17,9 dne ve věkové skupině osob mladších 20 let až po 66,9 dne ve věkové skupině 60letých a starších. To je způsobeno zejména poklesem počtu krátkodobých případů pracovní neschopnosti pro nemoci dýchací soustavy a naopak nárůstem dlouhodobých případů pracovní neschopnosti pro nádorová onemocnění a nemoci oběhové soustavy se zvyšujícím se věkem.

Pracovní neschopnost plyne z různých příčin a statistiky ČSSZ nabízí přehled ukončených případů pracovní neschopnosti **podle diagnóz**. Nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti zůstávají **nemoci dýchací soustavy**, které v roce 2019 způsobily 37 % všech případů. Z nemocí této skupiny jsou neschopenky vystavovány zejména kvůli akutní infekci dýchacích cest či chřipce. Na druhou stranu, onemocnění dýchací

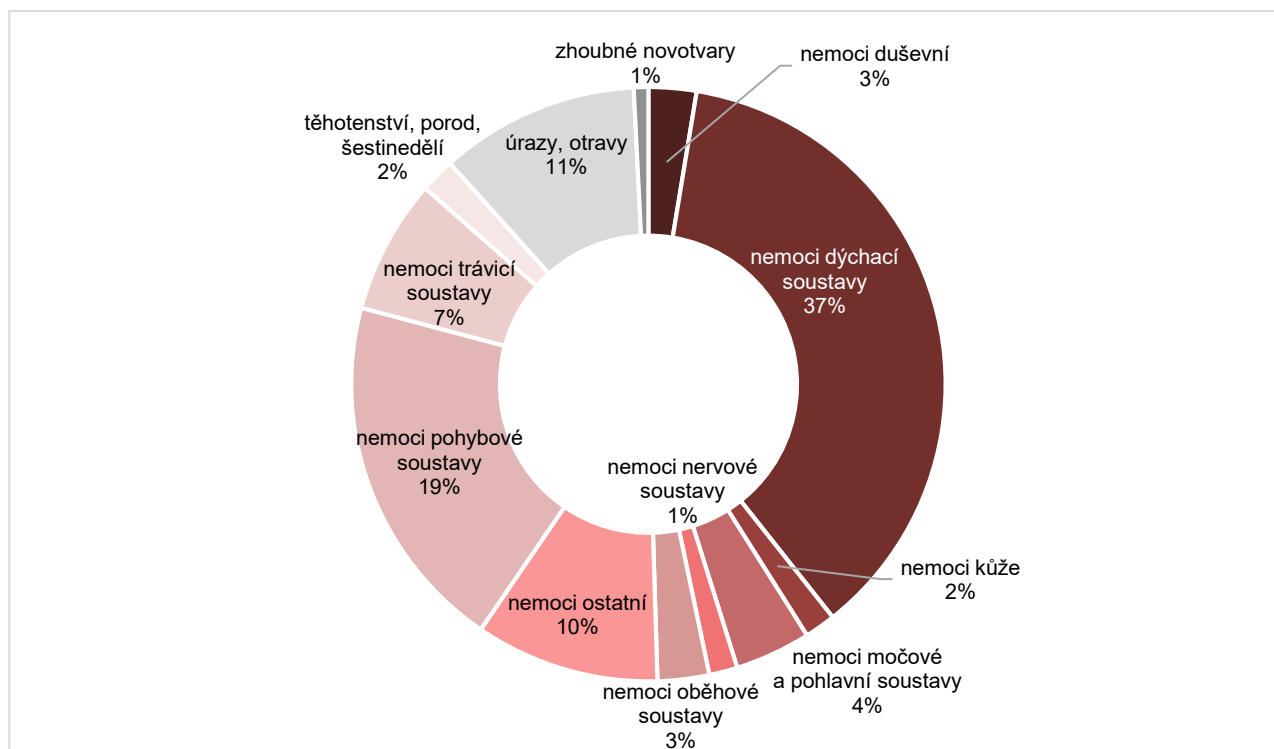

soustavy tvořila pouze 14 % (10,4 mil. dnů) z celkového počtu prostonaných dnů, což znamená v průměru nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz, a sice 15,5 dne na 1 případ.

Druhou nejčastější příčinou pracovní neschopnosti představovaly **nemoci pohybové soustavy**, které v roce 2019 tvořily pětinu všech případů pracovní neschopnosti. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou délkou trvání jednoho případu – v průměru více než 2 kalendářní měsíce (66 dnů) na 1 případ. Na celkovém počtu prostonaných dnů se tato kategorie podílela třetinou (23,7 mil. dnů), což je dlouhodobě nejvyšší podíl. Z nemocí pohybové soustavy zapříčiňují pracovní neschopnost nejčastěji onemocnění páteře.

Další častou příčinou pracovní neschopnosti s 11% podílem na všech případech byly **úrazy a otravy**. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v případě této skupiny nemocí 53 dnů a celkový počet prostonaných dní činil 10,6 mil., což představovalo druhou nejvyšší hodnotu ze všech skupin diagnóz.

Graf 3.1: Struktura ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz, 2019

Zdroj: ČSSZ

Nejdelší **průměrná délka** trvání pracovní neschopnosti byla v roce 2019 evidována u tuberkulózy (189 dnů). Další skupinou diagnóz, která je doprovázena dlouhou pracovní neschopností, jsou zhoubné novotvary (181 dnů). V roce 2019 trvala pracovní neschopnost u této skupiny nemocí 173 dní u mužů, zatímco u žen 187. Nemoci spojené s těhotenstvím, porodem a šestinedělím si vyžádaly v průměru 100 dní v pracovní neschopnosti.

Z hlediska **pohlaví** je výskyt pracovní neschopnosti četnější u žen, v roce 2019 ženy ukončily 970 tis. případů pracovní neschopnosti, muži 862 tis. neschopenek. Pracovní neschopnost u žen také trvala v průměru o 4 dny déle než u mužů. Tento rozdíl přetrvává dlouhodobě a je dán zejména indispozicemi spojenými s těhotenstvím. Výraznější rozdíl v trvání pracovní neschopnosti podle pohlaví se objevuje i u dalších diagnóz. Ženy byly v roce 2019 v pracovní neschopnosti z důvodu duševního onemocnění téměř 2krát častěji než muži. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové soustavy a mnohem častěji než ženy jsou v pracovní neschopnosti pro úrazy a otravy.

Tab. 3.2: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti a průměrná délka jejich trvání podle skupin diagnóz a pohlaví, 2019

Skupiny diagnóz	Ukončené případy DPN			Průměrné trvání 1 ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
Celkem	1 832 412	862 360	970 052	41,0	39,1	42,7
Tuberkulóza	113	77	37	189,3	206,9	152,5
Zhoubné novotvary	14 505	6 730	7 776	180,8	173,1	187,4
Nemoci duševní	47 732	16 732	31 000	84,3	81,0	86,1
Nemoci nervové soustavy	28 196	11 667	16 529	81,5	84,5	79,3
Nemoci oběhové soustavy	51 461	28 832	22 629	78,9	88,4	66,7
Nemoci dýchací soustavy	673 274	309 142	364 133	15,5	15,0	15,8
Nemoci trávicí soustavy	134 272	71 768	62 503	28,7	29,1	28,2
Nemoci kůže	30 928	17 589	13 339	32,6	31,9	33,5
Nemoci pohybové soustavy	359 083	180 534	178 549	65,9	60,4	71,3
Nemoci močové a pohlavní soustavy	75 720	16 648	59 073	32,6	36,8	31,4
Těhotenství, porod, šestinedělí	34 420	x	34 420	99,8	x	99,8
Úrazy, otravy	198 881	126 239	72 642	53,0	51,7	55,2
Nemoci ostatní	183 826	76 403	107 424	35,3	28,6	40,1

Zdroj: ČSSZ

4.4 Výdaje na nemocenské

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Z nemocenského pojištění se poskytuje 6 peněžitých dávek, a to:

- Nemocenské
- Peněžitá pomoc v mateřství
- Ošetřovné
- Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a v mateřství
- Dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská)
- Dlouhodobé ošetřovné

Výše dávek nemocenského pojištění **závisí** na dosahovaném **výdělku**, **redukčních hranicích** pro redukcí denního vyměřovacího základu, **redukci mezi** jednotlivými redukčními **hranicemi** a na **procentní sazbě** pro jednotlivé dávky.

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného). Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí za kalendářní dny.

OSVČ a zahraniční zaměstnanci, pokud si platí pojistné na nemocenské pojištění, mají nárok jen na nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství, otcovskou a dlouhodobé ošetřovné.

Nemocenské – je základní peněžitou dávkou systému nemocenského pojištění. Na nemocenské má nárok pojištěnec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, a to od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

V roce 2019 bylo pojištěncům **vyplaceno nemocenské** v celkové hodnotě **26,7 mld. Kč**, což představuje téměř 69% podíl celkových výdajů na dávky systému nemocenského pojištění. Meziročně vzrostly výdaje na nemocenské o 4 mld. Kč, tj. o 17,6 %. Jen pro srovnání mezi rokem 2017 a 2018 vzrostly výdaje o 24 %. V absolutní hodnotě však výdaje za nemocenské v roce 2019 nepřekonalý objem vyplacených prostředků v roce 2007, kdy činily téměř 27,8 mld. Kč.

Za nárůstem výdajů stojí zejména růst mezd a nárůst počtu proplácených dnů. Výše průměrné denní dávky nemocenského v roce 2019 činila 491 Kč. V předchozím roce byla vyplácená denní dávka v průměru 447 Kč, což je o 10 % méně.

V roce 2017 **bylo přijato několik významných legislativních opatření** v oblasti nemocenského pojištění **s účinností od roku 2018**, která zásadním způsobem ovlivnila jeho finanční bilanci. Jednalo se o **zvýšení nemocenského od 31. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu a od **61. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu s účinností od 1. ledna 2018 a dále o rozšíření okruhu dávek poskytovaných z nemocenského pojištění o novou dávku otcovské poporodní péče (tzv. „otcovská“) s účinností od 1. února 2018 a dávku dlouhodobého ošetřovného s účinností od 1. června 2018.

K nejdramatičtějším změnám v úrovni výdajů na nemocenské došlo v roce 2009 v souvislosti s legislativní úpravou nemocenského pojištění. Nový zákon o nemocenském pojištění znatelně snížil výši dávek nemocenského pojištění a zejména stanovil, že po dobu prvních 14 dnů pracovní neschopnosti je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy nebo platu, kterou mu poskytuje zaměstnavatel (do 1. 7. 2019 s výjimkou prvních 3 pracovních dnů). Poskytování náhrady mzdy nebo platu zaměstnavatelem bylo přijetím úsporných opatření v letech 2011 až 2013 dočasně prodlouženo z prvních 14 na 21 dnů pracovní neschopnosti. V důsledku těchto legislativních změn došlo k rapidnímu poklesu nemocnosti, což rovněž mělo vliv na pokles výdajů na nemocenské. V roce 2013 byly výdaje o více než 10 mld. Kč nižší než před zákonnou úpravou v roce 2008.

Podrobnější informace k výdajům na nemocenské a dalším dávkám, které jsou poskytovány ze systému nemocenského pojištění, naleznete na internetových stránkách MPSV v analýze [Informace o vyplacených dávkách resortu MPSV ČR](#).

Tab. 4.1: Výdaje na dávky nemocenského pojištění, 2009–2019 (v mld. Kč)

Druh dávky	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	26,03	22,79	21,51	19,38	20,14	22,08	24,11	26,28	28,32	33,97	38,89
nemocenské	18,22	14,94	13,35	11,47	12,04	13,88	15,43	16,99	18,29	22,68	26,67
ošetřovné	0,73	0,43	0,64	0,68	0,84	0,85	1,06	1,18	1,40	1,63	1,73
peněžitá pomoc v mateřství	7,08	7,41	7,51	7,22	7,26	7,33	7,61	8,11	8,62	9,40	10,10
vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,005	0,004	0,006	0,007	0,007	0,009	0,009	0,009	0,008	0,009	0,009
otcovská poporodní péče ¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,221	0,273
dlouhodobé ošetřovné ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,032	0,110

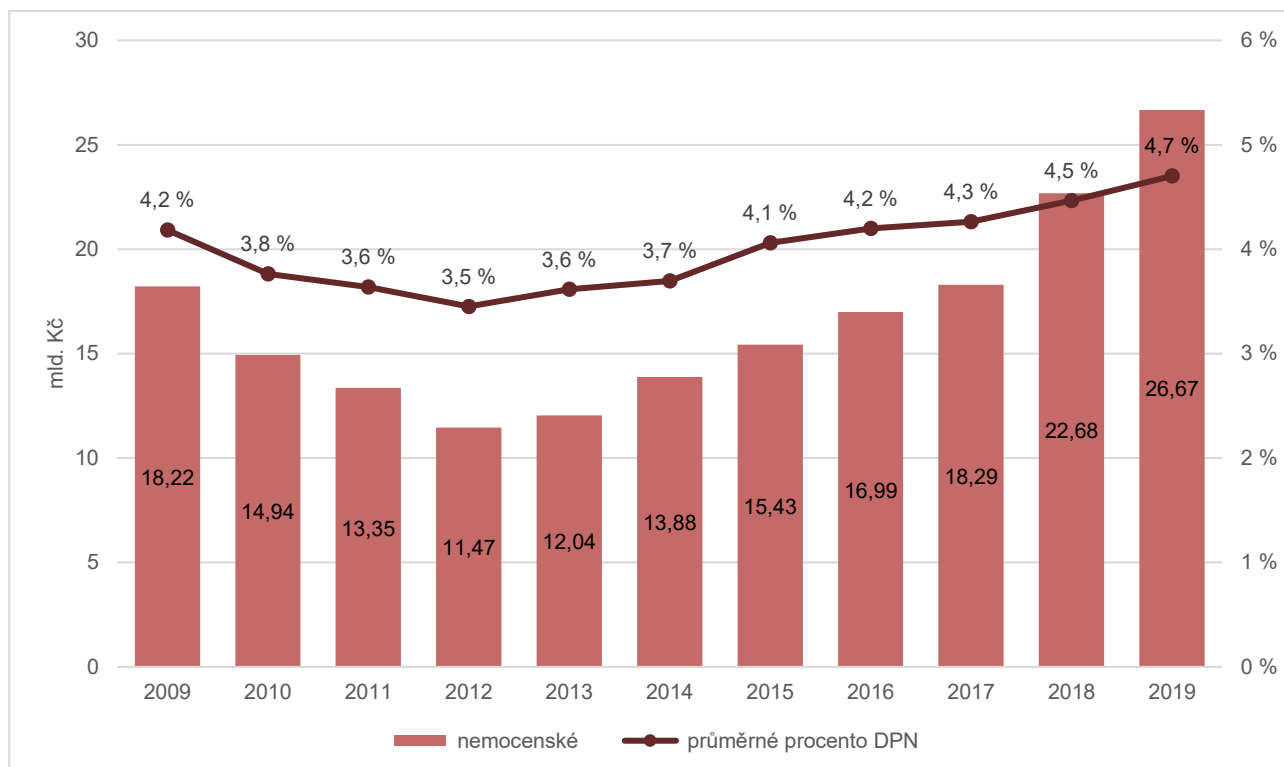
¹⁾ Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. "otcovská" – účinnost od 1. února 2018

²⁾ Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné – účinnost od 1. června 2018

Zdroj: ČSSZ

Již od roku 2007 postupně klesal objem vyplacených dávek nemocenského až do roku 2012 (celkem o 16,4 mld. Kč), kdy dosáhl pouze 41 % objemu nemocenského vyplaceného v roce 2007. V posledních pěti letech dochází k nárůstu objemu vyplacených dávek nemocenského, od roku 2017 roste daleko dynamičtěji. Za poslední dva roky se výdaje zvýšily o 8,4 mld. Kč, tj. o 46 %.

Graf 4.1: Výdaje na nemocenské a průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, 2009–2019 (v mld. Kč a v %)

Zdroj: ČSSZ, ČSÚ

4.5 Pracovní úrazy

V oblasti pracovní úrazovosti ukládá česká i evropská legislativa zaměstnavatelům řadu povinností související s evidencí, hlášením a objasněním příčin a okolností vzniku každého pracovního úrazu.

Pracovní úraz – pracovním úrazem se rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Smrtelný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel.

Závažný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance déle než 5 dnů.

Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Ohlášení pracovního úrazu místně příslušnému Oblastnímu inspektorátu práce (OIP) podléhá smrtelný pracovní úraz a pracovní úraz s hospitalizací delší než 5 dnů (tzv. závažný pracovní úraz) nebo lze-li vzhledem k povaze zranění takovou dobu hospitalizace předpokládat. Vyhotovit záznam o úrazu (vč. případného hlášení změn) a zaslat jej na místně příslušný OIP je zaměstnavatel povinen u smrtelného úrazu, závažného úrazu i u pracovního úrazu s pracovní neschopností delší než 3 dny. V závislosti na druhu a okolnostech vzniku pracovního úrazu se pracovní úraz ohlašuje a záznam o něm se zasílá ještě na další stanovené orgány a instituce. Evidenci všech úrazů, tedy i takových, kterými nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo jimi byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny, je zaměstnavatel povinen vést v knize úrazů.

Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz meziročně poklesl ze 46 223 případů v roce 2018 na případů 44 552 v roce 2019 (tj. o 3,6 %). Z tohoto celkového počtu bylo 43 959 případů (98,7 %) **pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny** (tedy těch, které podléhají povinnosti vyhotovit záznam o úrazu a zaslat jej OIP). Nadále se v této kapitole budeme věnovat této skupině pracovních úrazů.

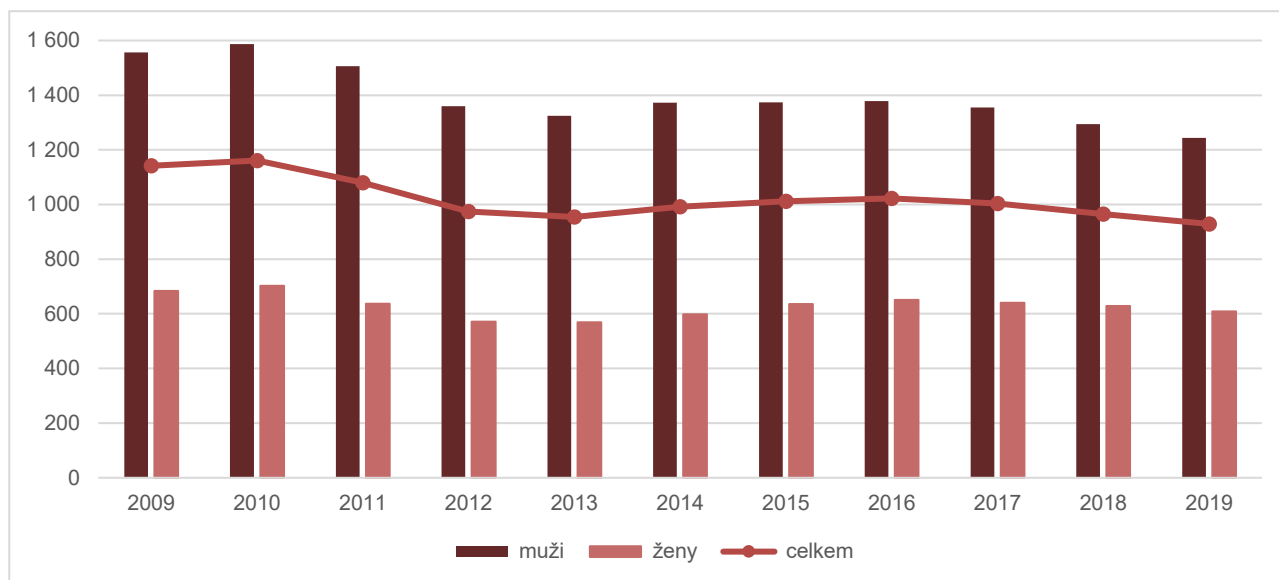
V pracovní úrazovosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi pohlavími, muži zde výrazně dominují. Z celkového počtu pracovních úrazů připadaly v roce 2019 na muže dvě třetiny (v roce 2009 dokonce 71,6 %) pracovních úrazů, což je **dáno zejména odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů**. V odvětvích rizikovějších na pracovní úrazy jako je např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování mezi zaměstnanci převládají muži. Ještě výraznější rozdíl hodnot mezi pohlavími lze vidět u smrtelných pracovních úrazů. V roce 2019 se muži se podíleli na smrtelných úrazech z 95 %. Oproti předchozímu roku došlo k poklesu smrtelných pracovních úrazů ze 123 na 92, tj. o 25 %. Muži zaznamenali 87 smrtelných pracovních úrazů, což je meziročně o 30 méně.

Tab. 5.1: Pracovní úrazy podle pohlaví, 2009–2019

Rok	Pracovní úrazy s pracovní neschopností	podle pohlaví		Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny	podle pohlaví		Smrtelné pracovní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2009	50 173	35 985	14 188	48 568	34 763	13 805	105	97	8
2010	51 678	36 701	14 977	50 047	35 460	14 587	121	112	9
2011	47 111	33 619	13 492	45 482	32 354	13 128	125	117	8
2012	44 108	31 455	12 653	43 543	31 019	12 524	113	111	2
2013	42 927	30 418	12 509	42 355	29 955	12 400	113	106	7
2014	45 058	31 737	13 321	44 301	31 188	13 113	117	115	2
2015	46 331	32 117	14 214	45 621	31 605	14 016	131	120	11
2016	47 379	32 592	14 787	46 713	32 102	14 611	104	101	3
2017	47 491	32 575	14 916	46 870	32 120	14 750	95	91	4
2018	46 223	31 340	14 883	45 666	30 947	14 719	123	117	6
2019	44 552	30 068	14 484	43 959	29 663	14 296	92	87	5

Zdroj: ČSÚ, SÚIP

Za posledních deset let došlo k celkovému poklesu počtu pracovních úrazů s DPN delší než 3 dny o 10 %, výraznější byl pokles u mužů (o 15 %) než u žen (o 4 %). Rozdíl dynamiky poklesu u obou pohlaví má na svědomí již zmíněná změna zastoupení mužů a žen na celkové pracovní úrazovosti v čase. Nutno podotknout, že počet pracovních úrazů ve sledovaném období se nesnižoval proporcionálně, pokles byl zastaven v roce 2013 a od roku 2014 dochází k mírnému meziročnímu nárůstu počtu pracovních úrazů, který v roce 2018 opět vystřídal pokles. Podobný vývojový trend má i relativní ukazatel počtu pracovních úrazů s DPN delší než 3 dny na 100 000 nemocensky pojištěných osob (viz graf 5.1).

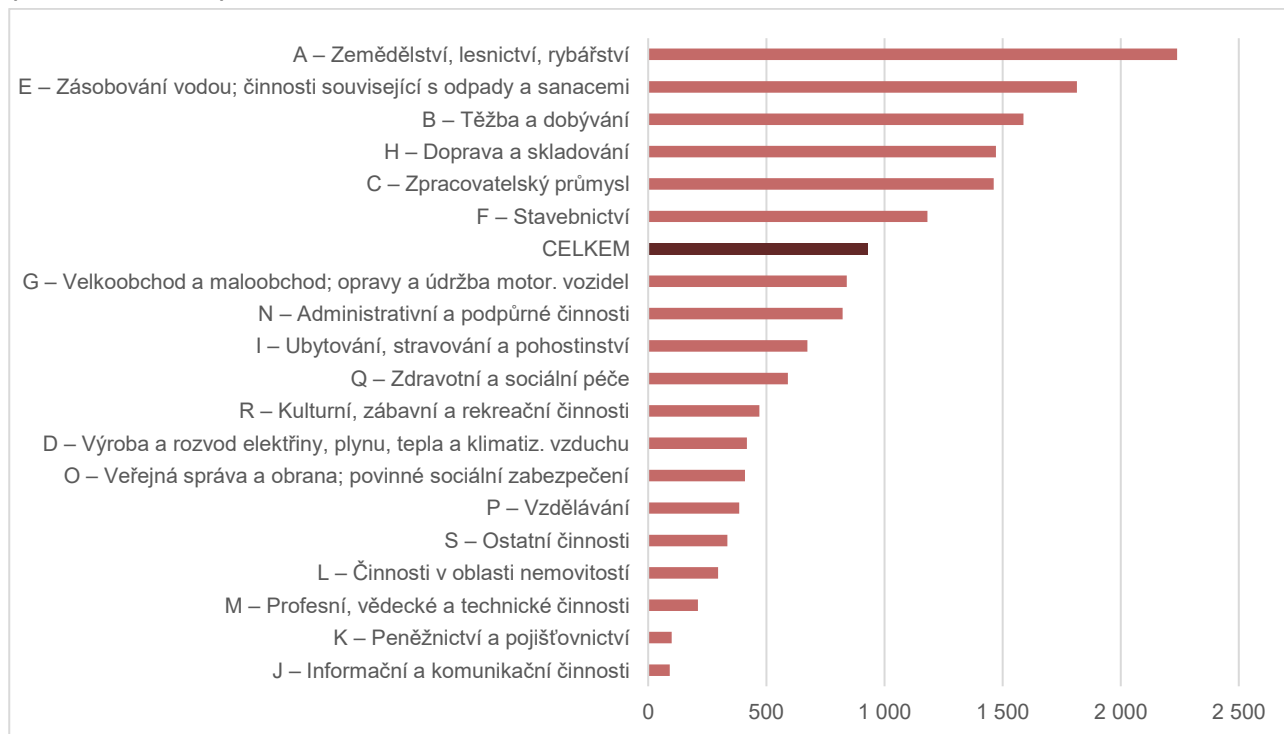
Graf 5.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců, 2009–2019

Zdroj: ČSÚ

V absolutním vyjádření **nejvíce pracovních úrazů** s DPN delší než 3 dny se v roce 2019 událo **ve Zpracovatelském průmyslu** (18 044 případů), následují odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (5 245 případů) a Doprava a skladování (4 427 případů). Pokud však zohledníme zaměstnanost v jednotlivých odvětvích a použijeme **relativní ukazatel** vztažený na 100 tis. pojištěnců, **nejrizikovějším** odvětvím je **Zemědělství, lesnictví a rybářství** (2 239 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců), dále odvětví Zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (1 815), Těžba a dobývání (1 589), Doprava a skladování (1 472) a teprve poté následuje Zpracovatelský průmysl (1 463).

Průměrně na 100 tisíc pojištěnců připadalo 929 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny. Nejméně rizikovými se jeví odvětví Informační a komunikační činnosti s 91 pracovními úrazy a Peněžnictví a pojišťovnictví s 99 pracovními úrazy, které si vyžádaly 3denní a delší pracovní neschopnost v přepočtu na 100 tis. pojištěnců.

Graf 5.2: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2019

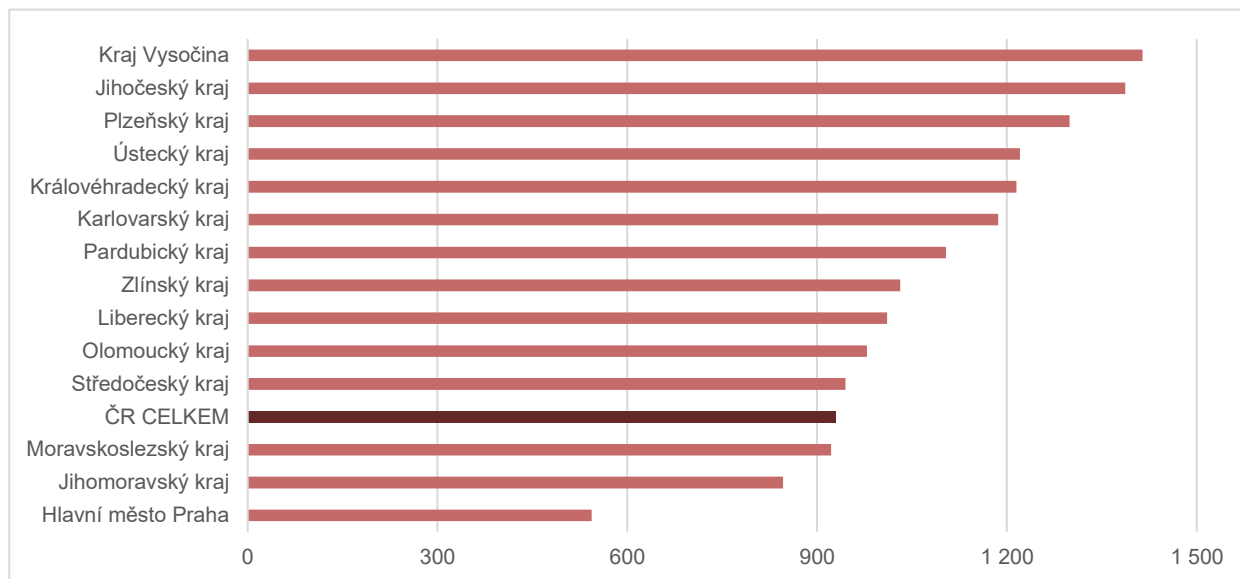

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **územního členění** bylo v roce 2019 nejvíce případů pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny na 100 tis. nemocensky pojištěných osob hlášeno v kraji Vysočina (1 414), Jihočeském (1 387) a Plzeňském kraji (1 299). Následují Ústecký kraj s 1 220 případy a Královéhradecký kraj s 1 215 případy na 100 tis. pojištěnců. Nejméně neschopností pak bylo hlášeno v Hlavním městě Praze (544), tedy více než 2,5krát méně než na Vysočině. Klíčovým faktorem ovlivňujícím tuto skutečnost je **odvětvová struktura** v jednotlivých krajích. Zatímco v Praze je vysoký podíl zaměstnaných pracujících ve službách, nejen na Vysočině, ale i ve zbylých krajích je tento podíl výrazně nižší. Pod hranicí republikového průměru (929 úrazů na 100 tis. nemocensky pojištěných osob) se nachází kraje s největšími českými městy. Kromě již zmiňované Prahy také Moravskoslezský (922 úrazů) a Jihomoravský kraj (846 úrazů). Ve dvou krajích, které vykazovaly nejvyšší počet pracovních úrazů, je z celé republiky nejvyšší podíl pojištěnců v sekci Zemědělství, lesnictví, rybářství, které je z hlediska úrazovosti nejrizikovější. Na Vysočině představoval podíl pojištěnců v tomto odvětví 6 %, v Jihočeském kraji 5 %. Celorepublikový průměr přitom činil 2 %.

Rozdíly výskytu pracovních úrazů podle územního členění jsou tedy do značné míry ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutné připomenout i metodiku zpracování dat, kdy rozdělení do krajů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd zaměstnavatele osoby v pracovní neschopnosti pro pracovní úraz.

Graf 5.3: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle krajů ČR, 2019

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **velikosti podniku** se v roce 2019 nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny událo u zaměstnavatelů s 500 a více zaměstnanci – 13 480 případů (31% podíl na celkové hodnotě), následovaly podniky mající do 50 zaměstnanců – 11 073 případů (25% podíl). To je dáno faktem, že v těchto typech podniků je zaměstnáno nejvíce pojištěnců. V případě relativního ukazatele je situace odlišná – nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců hlásily podniky se 100–249 zaměstnanci (1 275 případů), nejméně případů pak zaznamenáváme u osob samostatně výdělečně činných (222 případů).

4.6 Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW)

Evropská statistika pracovních úrazů – systém **ESAW** (European Statistics on Accidents at Work) – umožňuje sledovat pracovní úrazovost na základě jednotné metodiky, kterou připravil Eurostat. Hlavním cílem je **snížit** jak **výskyt pracovních úrazů**, tak dopady s nimi spojené (sociální problémy, ekonomické ztráty). Projekt ESAW přispívá na evropské úrovni svými výsledky významnou měrou k hlavnímu cíli statistiky pracovních úrazů, tj. **vytvoření dostatečného objemu údajů** o pracovní úrazovosti, na jejichž základě je zvyšována bezpečnost a ochrana zdraví při práci prostřednictvím účinných opatření, která umožňují aktivním způsobem předcházet pracovním úrazům, a tak snižovat jejich počet.

Rámcová směrnice 89/391/EHS týkající se opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci zavedla povinnost pro zaměstnavatele vést seznam pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny a vypracovávat v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi zprávy o pracovních úrazech, které utrpěli jeho zaměstnanci. Na tomto základě byl v roce 1990 zahájen projekt evropské statistiky pracovních úrazů s cílem harmonizovat údaje o všech pracovních úrazech, které měly za následek více než třídní pracovní neschopnost. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 ze dne 16. prosince 2008 o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stanoví povinnost poskytovat statistiky pracovních úrazů Komisi (Eurostatu).

V České republice byl rozhodnutím Ministerstva práce a sociálních věcí pověřen **Státní úřad inspekce práce** zpracováním Zprávy o pracovní úrazovosti v České republice a správou databáze statistických údajů o pracovních úrazech ve formátu ESAW k zaslání do Eurostatu. Státní úřad inspekce práce (SÚIP) úzce spolupracuje v této oblasti s Českým báňským úřadem (ČBÚ) a ČSÚ.

Statistiky se Eurostatu poskytují **každoročně** a předkládají se nejpozději 18 měsíců po skončení referenčního roku. Eurostat zveřejňuje na svých stránkách výsledky zpracování dat za členské země EU, a to podle závažnosti pracovního úrazu samostatně za smrtelné pracovní úrazy a za ostatní pracovní úrazy, které mají za následek pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny. K dispozici jsou dva základní ukazatele – absolutní ukazatel počtu pracovních úrazů a relativní ukazatel standardizovaná míra výskytu. Data jsou tříděna podle pohlaví, věku, zaměstnání pojištěnce, ekonomické činnosti zaměstnavatele a dalších kritérií¹³.

Míra výskytu (četnost) – ukazatel vyjadřuje počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob. Samostatné míry výskytu se počítají u smrtelných pracovních úrazů a pracovních úrazů, které mají za následek pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny.

Způsob výpočtu:

$$\text{Míra výskytu} = \frac{\text{počet úrazů (smrtelných nebo ostatních)}}{\text{počet zaměstnaných osob ve sledované populaci}} \times 100\,000.$$

Standardizovaná míra výskytu – standardizovaný počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob, spočívající v použití stejné (standardizované) váhy v každém odvětví v každé zemi, jako je celková v rámci EU („standardizovaná“ míra úrazovosti). Použití standardizovaného ukazatele řeší problém častějšího výskytu pracovních úrazů v některých zaměstnáních v závislosti na vyšším podílu vysoce rizikových odvětví v průměrné struktuře země.

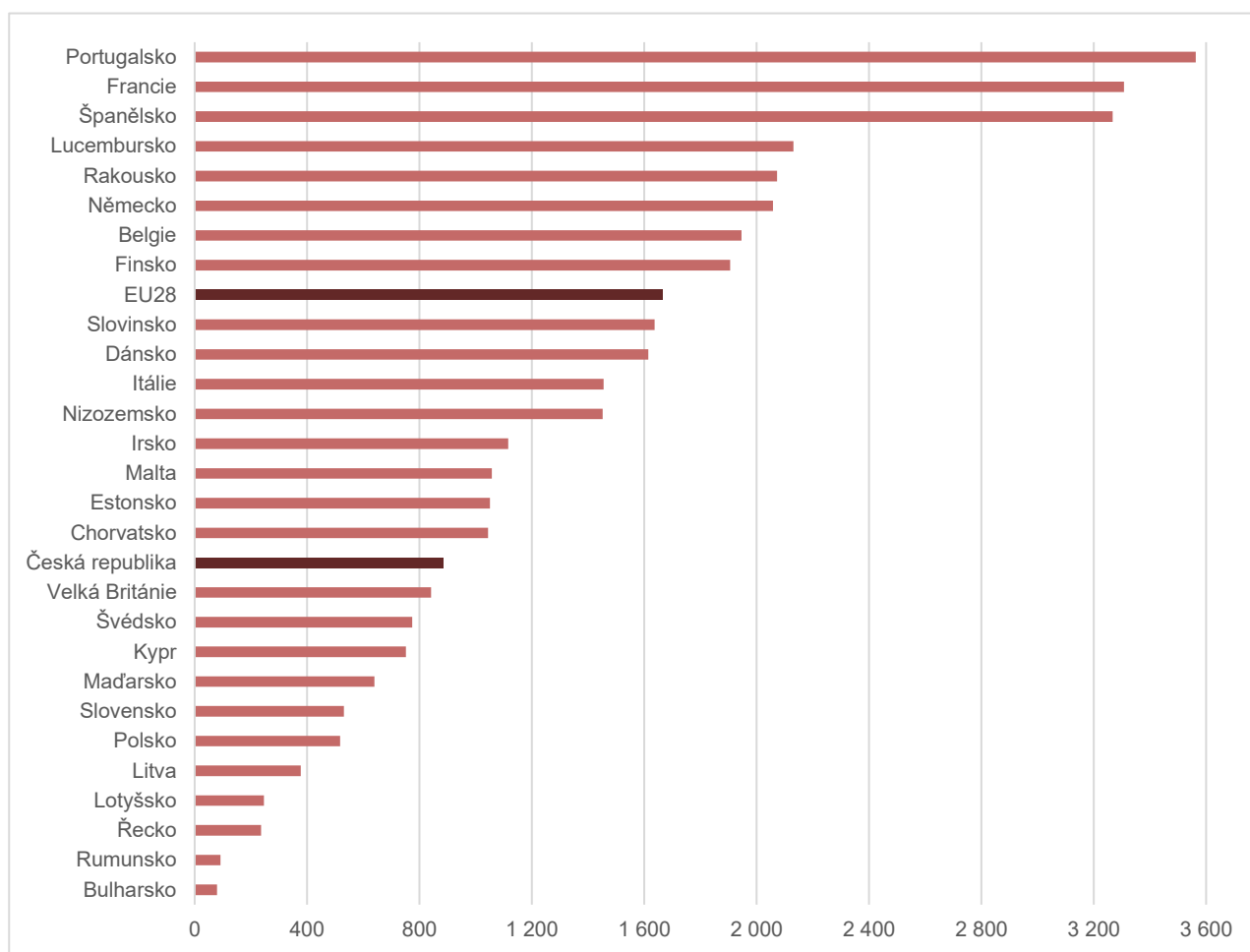
Pro mezinárodní srovnání za členské státy EU byl v této publikaci použit relativní ukazatel – **standardizovaná míra výskytu pracovních úrazů** na 100 tis. zaměstnaných osob, který je pro srovnání zemí různé velikosti vhodnějším ukazatelem než ukazatel absolutní. Navíc ošetřuje problém rozdílné odvětvové struktury v jednotlivých zemích. Pro zachycení vývoje míry úrazovosti v jednotlivých členských zemích EU byly využity údaje za roky 2010–2017.

¹³ Poslední dostupná data s mezinárodním srovnáním za členské státy EU28 byla v době zpracování této publikace za rok 2017. Jejich zdrojem je databáze Eurostatu: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/health/data/database>

Je nutné však upozornit na skutečnost, že vnitrostátní legislativa nebo zvyklosti v oblasti pracovní úrazovosti se mohou v jednotlivých zemích poměrně značně lišit, a tak i data předávaná do Eurostatu, přes veškerou snahu statistiků o harmonizaci a standardizaci, nemusí být zcela srovnatelná.

Co se týče **pracovních úrazů**, které si vyžádaly **pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny**, se **Česká republika** s hodnotou 884 pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2017 řadila na **17. místo** v rámci **EU28**. Nejvyšší míra pracovní úrazovosti je podle Eurostatu dlouhodobě v Portugalsku, Francii a ve Španělsku. V roce 2017 činila více než 3,2 tis. pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob. Okolo hodnoty 2 tis. pracovních úrazů se pohybovalo Lucembursko, Rakousko, Německo a Belgie. Nejnižší míra pracovní úrazovosti (pod hranici 500 pracovních úrazů) byla v roce 2017 vykazována v Bulharsku, Rumunsku, Řecku, Lotyšsku a Litvě. V Bulharsku bylo na 100 000 zaměstnaných hlášeno pouze 79 pracovních úrazů s pracovní neschopností více než 3 dny, v Rumunsku 92.

Graf 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob), 2017

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Podle informací Eurostatu v zemích s nejvyšší mírou výskytu pracovních úrazů (Portugalsko, Francie a Španělsko) je zavedený systém hlášení úrazů na základě pojištění. Osoba postižená úrazem obdrží při nahlášení úrazu významnou peněžní kompenzaci od pojišťovny. V zemích východní Evropy pracovní úrazovost nejčastěji spadá do systému sociálního zabezpečení. Představiteli takových zemí jsou Slovinsko a Chorvatsko, které však jako jediné z těchto států mají více než 1 000 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 000 zaměstnaných osob. Nejnižší míra v Rumunsku a Bulharsku do značné míry odráží vysoký podíl nenahlášených pracovních úrazů.

Vývoj pracovní úrazovosti v posledních letech je v jednotlivých zemích EU odlišný (viz tab. 6.1). Pomineme-li Řecko, kde došlo k přerušení v časové řadě, největší pokles (o 44 %) zaznamenala Malta. Zatímco v roce

2013 připadalo na 100 000 zaměstnaných osob 1 888 pracovních úrazů obnášejících pracovní neschopnost delší než 3 dny, v roce 2017 hodnota poklesla o více než 800 případů na 1 058 úrazů. Naopak největší nárůst za uvedené období byl patrný v Litvě (o 45 %) z 260 případů na 377 pracovních úrazů. V České republice se za 5leté období situace příliš nezměnila, oproti roku 2013 bylo v roce 2017 o 12 pracovních úrazů (vyžadujících neschopenku delší než 3 dny) méně, tj. pokles o 1,3 %.

Tab. 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob), 2010–2017

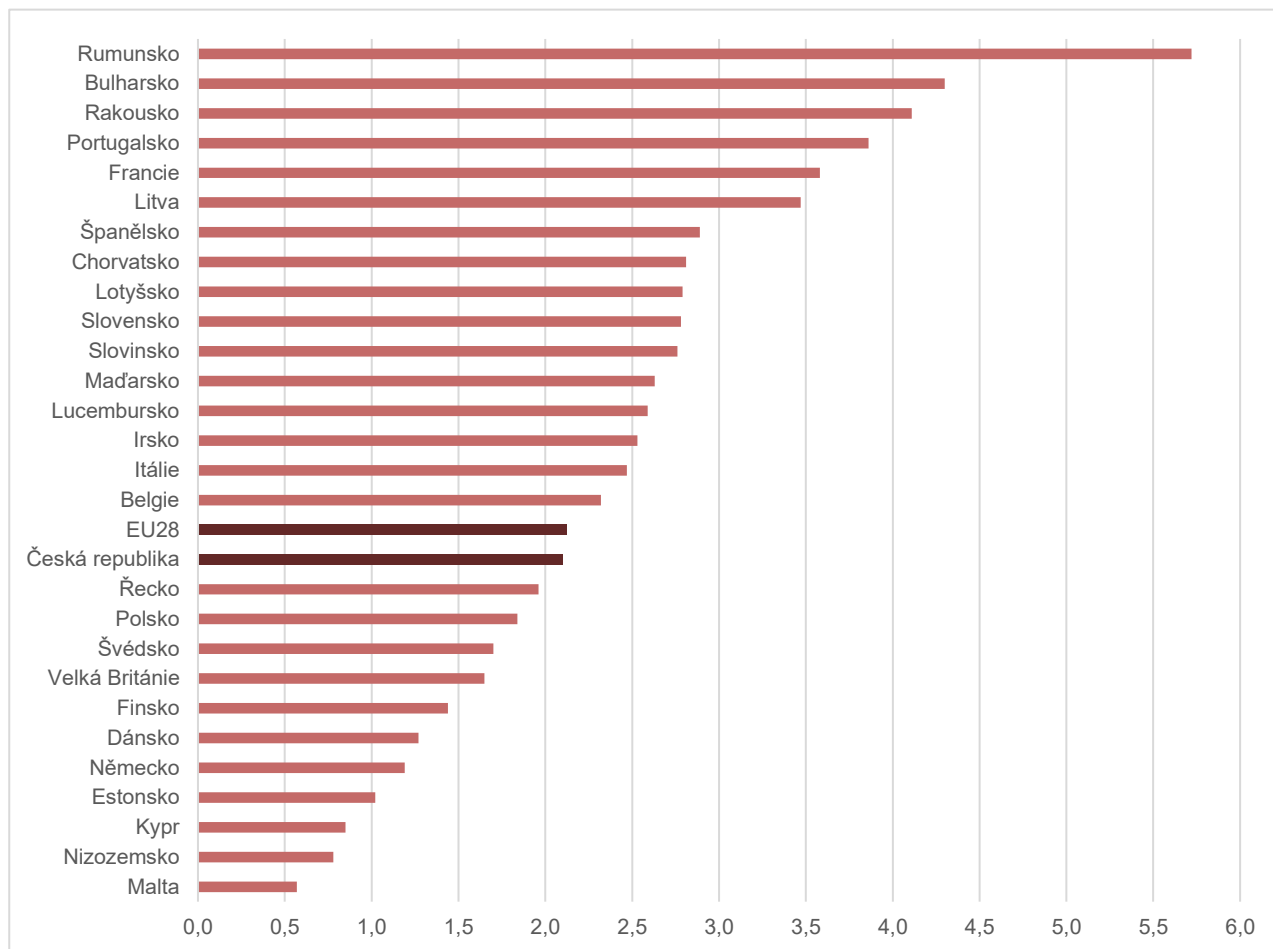
Členské státy EU	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU28	1 898,4	1 872,6	1 717,2	1 700,8	1 661,6	1 643,1	1 646,9	1 666,3
Belgie	2 071,4	2 523,4	2 197,3	2 147,3	1 724,4	1 518,6	1 972,2	1 946,3
Bulharsko	85,2	84,6	84,9	79,7	82,5	82,8	76,0	79,0
Česká republika	1 300,9	971,4	941,4	896,1	907,0	953,3	917,1	884,2
Dánsko	2 349,0	2 239,4	2 177,9	2 094,2	1 983,1	1 787,8	1 813,0	1 614,4
Estonsko	1 236,2	1 076,2	1 005,5	1 095,4	1 137,9	1 204,4	1 210,4	1 050,6
Finsko	2 143,9	2 481,0	2 166,1	2 229,8	2 083,2	1 963,9	1 860,2	1 906,2
Francie	3 278,7	4 579,0	3 047,9	3 163,5	3 385,7	3 490,1	3 409,2	3 307,1
Chorvatsko	853,1	1 012,4	835,9	867,9	906,5	989,0	984,3	1 044,2
Irsko	948,0	955,0	809,6	1 036,1	1 072,0	924,0	768,9	1 115,9
Itálie	2 228,9	2 004,7	1 682,6	1 711,8	1 619,2	1 515,7	1 477,1	1 456,0
Kypr	757,5	858,6	754,8	571,5	870,7	697,3	716,7	751,4
Litva	209,3	235,3	280,2	259,7	296,7	313,9	332,7	377,0
Lotyšsko	139,1	195,6	194,5	224,5	222,8	248,0	235,9	246,6
Lucembursko	2 375,2	2 396,6	2 324,1	2 465,9	2 286,8	2 255,8	2 510,8	2 131,2
Maďarsko	546,3	531,1	534,4	487,2	549,0	569,2	722,2	639,7
Malta	2 080,9	1 848,0	2 008,7	1 888,1	1 863,7	1 675,0	1 507,4	1 057,5
Německo	2 226,3	2 369,1	2 202,5	2 178,4	2 124,2	2 096,8	2 079,9	2 058,1
Nizozemsko	2 362,4	2 268,7	2 663,4	2 278,2	1 393,6	1 241,1	1 304,1	1 451,7
Polsko	693,9	580,9	607,2	540,8	525,2	535,1	537,7	518,1
Portugalsko	3 381,1	3 537,0	3 563,5	3 618,8	3 582,2	3 677,2	3 589,5	3 563,4
Rakousko	2 143,2	1 961,3	1 902,5	1 840,2	1 806,0	1 749,8	2 102,3	2 072,6
Rumunsko	67,8	74,8	72,5	76,7	74,8	85,8	87,4	91,8
Řecko	530,5	519,0	459,5	447,0	152,1	241,4	229,1	236,4
Slovensko	520,6	444,9	421,2	426,9	414,9	525,9	533,5	530,9
Slovinsko	1 984,3	2 006,8	1 787,7	1 594,7	1 627,1	1 658,8	1 556,7	1 636,7
Španělsko	3 558,5	3 421,7	2 889,6	2 909,0	3 220,4	3 150,9	3 209,8	3 267,7
Švédsko	888,6	874,2	901,4	875,0	759,8	768,7	796,2	774,3
Velká Británie	1 031,2	1 021,1	894,3	989,6	1 015,3	918,3	864,6	841,0

Přerušeni v časové řadě

Zdroj: Eurostat (ESAW)

V oblasti **smrtných pracovních úrazů** se **Česká republika** s hodnotou 2,1 smrtných pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2017 řadila taktéž na **17. místo** v rámci **EU28** a dosahovala obdobné úrovně, jako byl celoevropský průměr. Přibližně stejnou hodnotu vykazovalo Řecko. Nejvyšší míra smrtné pracovní úrazovosti byla podle Eurostatu v Rumunsku (5,7 smrtných úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob), tj. více než 2,5násobek české hodnoty. Vyšší míru smrtné pracovní úrazovosti (nad hranici 4 smrtných úrazů) zaznamenali v Bulharsku a Rakousku. Nejnižší míra smrtné pracovní úrazovosti byla v roce 2017 na Maltě (0,6). Dalšími státy s hodnotou nižší než 1 smrtný pracovní úraz na 100 tis. zaměstnaných osob byly Nizozemsko a Kypr.

Graf 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob), 2017

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Vývoj smrtelné pracovní úrazovosti v posledních pěti letech v jednotlivých zemích EU je patrný z tab. 6.2. Největší pokles byl patrný na ostrovech Kypr – o 77 % a Malta – o 88 %.

Tab. 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 000 zaměstnaných osob), 2010–2017

Členské státy EU	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU28	2,66	2,54	2,42	2,26	2,33	2,39	2,15	2,12
Belgie	2,56	4,48	2,09	3,14	1,72	2,39	2,27	2,32
Bulharsko	4,56	4,57	4,65	3,72	5,43	4,31	3,74	4,30
Česká republika	3,35	3,96	2,96	2,68	2,61	3,44	2,19	2,10
Dánsko	2,59	3,16	2,95	2,25	1,94	1,42	1,92	1,27
Estonsko	3,78	3,53	1,85	3,49	2,16	2,52	4,59	1,02
Finsko	1,89	1,63	1,92	1,23	1,74	1,78	1,61	1,44
Francie	3,07	8,11	3,48	3,65	3,74	3,99	4,14	3,58
Chorvatsko	3,25	3,54	4,57	2,41	2,29	2,66	3,06	2,81
Irsko	3,96	4,19	3,41	2,70	3,12	2,93	2,69	2,53
Itálie	3,93	3,30	2,89	2,98	3,01	3,11	2,60	2,47
Kypr	6,85	4,03	3,91	3,65	2,60	1,53	1,92	0,85
Litva	4,93	4,83	6,26	5,00	5,56	4,29	4,39	3,47
Lotyšsko	3,54	6,13	5,25	4,46	5,96	4,14	5,45	2,79
Lucembursko	5,36	3,63	5,16	1,63	3,71	4,39	10,80	2,59
Maďarsko	3,25	3,63	2,03	1,75	2,86	2,90	2,75	2,63
Malta	2,23	0,82	7,60	4,74	4,63	3,48	3,95	0,57
Německo	1,60	1,52	1,47	1,26	1,43	1,27	1,12	1,19
Nizozemsko	1,63	0,74	0,74	0,77	1,01	0,76	0,71	0,78
Polsko	3,95	2,68	2,55	1,93	1,91	2,02	1,61	1,84
Portugalsko	5,26	4,94	4,81	4,48	4,72	4,62	3,96	3,86
Rakousko	6,20	3,61	4,42	4,23	3,96	4,23	5,44	4,11
Rumunsko	6,44	8,67	7,57	6,90	7,13	7,49	6,11	5,72
Řecko	0,94	1,39	1,33	1,19	1,18	2,44	1,93	1,96
Slovensko	2,70	2,26	3,14	3,33	2,31	3,63	2,72	2,78
Slovinsko	3,46	4,15	3,19	2,96	3,97	3,55	2,23	2,76
Španělsko	2,89	3,38	3,03	2,69	3,11	3,54	2,89	2,89
Švédsko	2,15	2,33	1,37	1,24	1,49	1,15	1,21	1,70
Velká Británie	1,69	1,80	1,37	1,86	1,62	1,59	1,46	1,65

Přerušení v časové řadě

Zdroj: Eurostat (ESAW)

4.7 Závěrečné shrnutí

- Průměrný počet nemocensky pojištěných v roce 2019 činil 4 732,9 tis. osob. Meziročně tento ukazatel stagnoval. V delším časovém horizontu od roku 2009 však především u žen došlo ke značnému nárůstu, a sice o 330 tisíc nemocensky pojištěných, což souvisí s vyšší mírou zaměstnanosti žen oproti minulosti.
- Ve srovnání s rokem 2009 se zvýšil počet nemocensky pojištěných téměř o 0,5 mil. Ve Zpracovatelském průmyslu od té doby vzrostl počet nemocensky pojištěných o 99 tis., v odvětví Administrativní a podpůrné činnosti o 85 tis. Naopak sektory, které v roce 2019 měly méně pojištěnců než před deseti lety, byly Stavebnictví, Těžba a dobývání a Zemědělství, lesnictví a rybářství.
- V roce 2019 bylo zaznamenáno 1 914,8 tis. případů pracovní neschopnosti, což je nejvíce za posledních deset let. Oproti roku 2018 přibýlo 65,3 tis. případů a v převážné většině (90 % hlášení) se jednalo o neschopenku vydanou z důvodu nemoci.
- Častěji nastupovaly do pracovní neschopnosti již tradičně ženy. V roce 2019 překročil počet jejich případů milion (1 012,5 tis.).
- Naopak muži dominovali v evidenci pracovních úrazů, přivodili si dvě třetiny z celkového počtu 45 tis. pracovních úrazů.
- Ještě výraznější rozdíl hodnot podle pohlaví je patrný u smrtelných pracovních úrazů. Z celkového počtu 92 smrtelných úrazů se 87 z nich přihodilo mužům. Oproti předchozímu roku je počet smrtelných úrazů o 31 nižší.
- Za 2. polovinu roku 2019 bylo nahlášeno celkem 838,5 tis. případů pracovní neschopnosti pro nemoc. To je o 18 % více v porovnání se stavem za 2. pololetí předchozího roku. Tento nárůst může souviset se zrušením karenční doby od 1. července 2019, kdy je náhrada mzdy zaměstnanci vyplácena již od 1. dne pracovní neschopnosti.
- Vývoj pracovní neschopnosti je zatížen sezónností. Nejvyšší nárůst počtu hlášení nastává v obdobích chřipkových epidemií začátkem roku. Letní měsíce a doba častějších dovolených s sebou přináší naopak snížení počtu hlášených případů.
- V roce 2019 bylo v přepočtu na 100 pojištěnců nahlášeno 40,5 případů dočasné pracovní neschopnosti. To je o 1,4 případu více v porovnání s předchozím rokem.
- Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců bylo v roce 2019 nahlášeno v subjektech činných v odvětvích Zpracovatelský průmysl (53,9) a Administrativní a podpůrné činnosti (49,7). Nejméně dočasných pracovních neschopností bylo evidováno v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (18,4).
- Z pohledu územního členění bylo v roce 2019 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém (49,8) a Plzeňském kraji (46,4). Nejméně nahlášených případů zaznamenala Praha (33,5), Jihomoravský (38,9) a Olomoucký kraj (39,5).
- Celkově strávili pojištěnci v pracovní neschopnosti 81 205 tis. dnů, což je o 5 % více než v předchozím roce. Zrušení karenční doby od 2. pololetí 2019 se projevilo zvýšením počtu kalendářních dní pracovní neschopnosti zejména pro nemoc. Oproti 2. pololetí roku 2018 narostl počet dní strávených v pracovní neschopnosti pro nemoc o 3 miliony.
- Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti vzrostla ze 41,7 dnů v roce 2018 na 42,4 dne v roce 2019. Ženy strávily na neschopence v průměru 43,6 dne, muži 41,1 dne.
- Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti bývá kratší v prvním pololetí než v pololetí druhém, což je způsobeno velkým počtem krátkodobých pracovních neschopností z důvodu respiračních onemocnění během chřipkových epidemií začátkem roku. V roce 2019, pravděpodobně i vlivem zrušení karenční doby, byla ovšem průměrná délka trvání pracovní neschopnosti v druhém pololetí dokonce o 0,5 dne kratší než v pololetí prvním. To ukazuje na větší výskyt krátkodobých pracovních neschopností v druhém pololetí, než bývalo obvyklé.
- Nemoc způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 40,9 dne, neschopnost pro pracovní úraz trvala 56,9 dne a z důvodu ostatních úrazů 55,2 dne.

- Odvětvími s průměrnou délkou trvání dočasné pracovní neschopnosti nad 50 dnů bylo v roce 2019 Zemědělství, lesnictví a rybářství (56,8 dne), Ubytování, stravování a pohostinství (54,4 dne), Stavebnictví (52 dní) a Činnosti v oblasti nemovitostí (50,8 dne). Poloviční doba (25,4 dne) připadala na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti, což představovalo zcela nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství.
- Nejdelší průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti byla zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském (49,6 dnů), Moravskoslezském (48,7 dne) a v Olomouckém kraji (46,1 dne). Regiony s nejkratší délkou trvání pracovní neschopnosti jsou Liberecký kraj (ačkoliv se jedná o kraj s nejvíce nahlášenými případy) a Praha – shodně 38,8 dne.
- Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti v roce 2019 dosáhlo 4,7 %, čili v průměru 5 % pojištěnců denně bylo v pracovní neschopnosti. V případě mužů činila hodnota 4,3 %, u žen 5,2 %. Průměrné procento se meziročně zvýšilo o 0,2 p. b.
- Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti z hlediska odvětvové činnosti zaznamenal Zpracovatelský průmysl (6,2 %) a Těžba a dobývání (6,0 %). Naopak nejnižší hodnota byla evidována v odvětví Informační a komunikační činnosti (1,9 %), Profesní vědecké činnosti (2,5 %) a Činnosti v oblasti nemovitostí (2,6 %).
- Z regionálního pohledu nejvyšší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti vykazoval Moravskoslezský (5,8 %) a Zlínský kraj (5,6 %). Praha díky nejnižšímu počtu případů na 100 pojištěnců a díky krátké průměrné době trvání těchto pracovních neschopností zaujímá dlouhodobě nejnižší procento, a sice 3,6 %.
- V roce 2019 v České republice v důsledku dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích v průměru 222 479 pojištěnců, což bylo ve srovnání s předchozím rokem o 5 % (11,1 tis.) více.
- Pro nemoc bylo v neschopnosti 191 514 pojištěnců, v důsledku pracovního úrazu 6 939 a následkem ostatních úrazů 24 027 nemocensky pojištěných.
- Největší absence byla ve Zpracovatelském průmyslu (76 900 osob), dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (30 684 osob). Je to však dáno i významností těchto odvětví, protože dohromady zaměstnávají téměř 40 % všech nemocensky pojištěných osob. Naopak nejméně pojištěnců chybělo v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1 179 osob) a Činnosti v oblasti nemovitostí (1 797).
- Za rok 2019 bylo pojištěncům vyplaceno nemocenské v celkové hodnotě 26,7 mld. Kč, což představuje téměř 70% podíl celkových výdajů na dávky systému nemocenského pojištění. Meziročně vzrostly výdaje na nemocenské o 4 mld. Kč, tj. o 17,6 %.

5. Použité zkratky a značky

.	tečka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý
–	pomlčka na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval
x	křížek (písmeno „x“) na místě čísla značí, že zápis není možný z logických důvodů
0	nula se používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky
i. d.	značí důvěrná data (individuální údaje i důvěrné statistické údaje)

CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností
CZ-NUTS	Klasifikace územních statistických jednotek
ČBÚ	Český báňský úřad
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
DPN	dočasná pracovní neschopnost
ESAW	European Statistics on Accidents at Work (Evropská statistika pracovních úrazů)
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad Evropské unie
IS KaPr	Informační systém kategorizace prací
MKN-10	Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
Nem Úr 1–02	Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz
OIP	Oblastní inspektorát práce
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ÚNP 4–01	Výkaz o úplných nákladech práce
ÚZIS ČR	Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky
VÚBP	Výzkumný ústav bezpečnosti práce

6. Tabulková část – seznam tabulek

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz dle velikosti podniku, institucionálních sektorů, sekcí CZ-NACE a krajů

Tab. 1: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 1.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 1.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 1.7: Průměrný denní stav dočasné práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz dle sekcí a oddílů CZ-NACE

Tab. 2: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 2.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 2.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 2.7: Průměrný denní stav dočasné práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz dle krajů a okresů

Tab. 3: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 3.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 3.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 3.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 3.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 3.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 3.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 3.7: Průměrný denní stav dočasné práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz OSVČ (nemocensky pojištěných) v krajích

Tab. 4: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti OSVČ

Tab. 4.1: Počet nemocensky pojištěných OSVČ

Tab. 4.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti OSVČ

Tab. 4.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti OSVČ

Tab. 4.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti OSVČ na 100 pojištěných OSVČ

Tab. 4.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti OSVČ

Tab. 4.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 4.7: Průměrný denní stav dočasné práce neschopných OSVČ

Pracovní úrazovost mladistvých

Tab. 5: Pracovní úrazovost mladistvých

Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny

Tab. 6: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v nefinančních podnicích

Tab. 7: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 7.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 7.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 7.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 7.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 7.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 7.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 7.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz ve zpracovatelském průmyslu

Tab. 8: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 8.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 8.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 8.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 8.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 8.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 8.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 8.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných

